Industrijska baština i razvojne perspektive

Golomboš, Matija

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:705848

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Repository / Repozitorij:

ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI

KATEDRA ZA MUZEOLOGIJU

Ak. god. 2020./2021.

Matija Golomboš

INDUSTRIJSKA BAŠTINA I RAZVOJNE PERSPEKTIVE: NACIONALNI MUZEJ INDUSTRIJSKE BAŠTINE

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI

KATEDRA ZA MUZEOLOGIJU

Ak. god. 2020./2021.

Matija Golomboš

INDUSTRIJSKA BAŠTINA I RAZVOJNE PERSPEKTIVE: NACIONALNI MUZEJ INDUSTRIJSKE BAŠTINE

Diplomski rad

Mentor: dr.sc. Darko Babić, izv. prof.

Zagreb, rujan 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Matija Golomboš

_____ (potpis)

Sadržaj

1. UVOD ... 5
2. BAŠTINA ... 7
   2.1. Kulturna baština ... 7
   2.2. Materijalna kulturna baština ... 9
   2.3. Nematerijalna kulturna baština ... 13
3. INDUSTRIJSKA BAŠTINA ... 16
   3.1. Zaštita industrijske baštine ... 18
   3.2. Prenamjena industrijske baštine ... 22
   3.3. Interpretacija baštine ... 23
4. INDUSTRIJSKA BAŠTINA U EUROPI ... 25
   4.1. Industrijska baština Ujedinjenog Kraljevstva ... 25
      4.1.1. National Trust ... 25
      4.1.2. English Heritage ... 28
   4.2. Industrijska baštine Belgije ... 30
      4.2.1. Blegny rudnik ... 33
      4.2.2. Muzej industrije Ghent ... 34
5. INDUSTRIJSKA BAŠTINA U HRVATSKOJ ... 36
   5.1. Tehnički muzej Nikola Tesla ... 36
   5.2. Hrvatski željeznički muzej ... 40
   5.3. Željeznička industrijska baština Zagreba i Rijeke ... 44
   5.4. Brod „Galeb“ ... 48
   5.5. Muzej grada Zagreba ... 51
   5.6. Lansirna stanica Torpedo Rijeka ... 53
   5.7. Pamučna industrija Duga Resa ... 54
6. NACIONALNI MUZEJ INDUSTRIJSKE BAŠTINE ... 57
   6.1. Lokacija muzeja ... 57
   6.2. Zgrada muzeja ... 59
   6.3. Stalni postav ... 61
   6.4. Muzejsko osoblje i volonteri ... 65
   6.5. Posjetitelji ... 67
   6.6. Suradnja i partnerstva ... 68

6.7. Promocija 69
6.8. Analiza tržišta, konkurencija 70
6.9. Opće informacije o muzeju 72
7. ZAKLJUČAK 73
8. LITERATURA 75
8.1. Bibliografija 75
8.2. Popis mrežnih izvora 78
8.3. Popis slika 82
SAŽETAK 85
SUMMARY 86

1. UVOD

Manufaktura postoji od samih početaka čovječanstva te je samim time ona mnogo utjecala na živote ljudi. Tek je dolaskom Industrijske revolucije u devetnaestom stoljeću manufaktura počela intenzivnije utjecati na živote svih ljudi. Značajan dio industrijske proizvodnje odvijao se u gradovima gdje su se gradile razne tvornice i ostala industrijska postrojenja. Smanjenim stupnjem industrijalizacije krajem dvadesetog stoljeća dolazi do propadanja mnogih tvornica i industrijskih lokaliteta. Sukladno tome, velik broj objekata biva napušteno te uništeno. Tek se u nedavno, odnosno od 1970 tih godina počeo shvaćati značaj industrijske baštine zalaganjem raznih organizacija i pojedinaca. Prenamjena lokaliteta industrijske baštine jedan je od mogućih načina zaštite, no vrlo se često ti lokaliteti adaptiraju u muzeje kako će biti prikazano u radu.

Cilj ovog diplomskog rada je analizirati situaciju industrijske baštine u nekim zemljama Europe kao i istražiti kakva je situacija u Hrvatskoj. Drugi cilj odnosi se na mogućnosti koje imaju muzeji te kako su ti potencijali često zanemareni. U radu će biti analizirana dostupna literatura poput knjiga, znanstvenih članaka i internetskih izvora.

Prvo poglavlje ovog rada odnosit će se na sam pojam baštine, odnosno što ona je te kako se dijeli. Analizom literature bit će predstavljena i nematerijalna i materijalna baština. U ovom će dijelu biti predstavljeni lokaliteti koji se nalaze na UNESCO popisu svjetske baštine.

Drugo poglavlje namijenjeno je industrijskoj baštini te problemima s kojima se susreće. Naglasak će biti na nezastupljenosti industrijske baštine na UNESCO popisu svjetske baštine te problemu zaštite iste. Također, čest problem s industrijskom baštinom je prenamjena što će također biti predstavljeno.

U trećem poglavlju bit će predstavljena industrijska baština u dvije države Europe, Ujedinjenom Kraljevstvu i Belgiji. Sukladno tome kod prve će države biti predstavljene dvije organizacije civilnog društva zadužene za zaštitu baštine. Kod druge bit će prezentirana dobra praksa zaštite i prenamjene industrijske baštine.

Četvrto poglavlje odnosit će na Hrvatske primjere industrijske baštine. U tom će dijelu biti predstavljeni lokaliteti i muzeji specijalizirani za industrijsku baštinu.

Posljednje poglavlje ovog rada odnosit će se na prijedlog koncepcije nacionalnog muzeja industrijske baštine. U tom će dijelu biti analizirana moguća lokacija muzeja te koje sve čimbenike sudionici u tom procesu moraju uzeti u obzir. Bit će objašnjeno kako lokacija znači razliku između uspjeha i propasti. Zgrada je također vrlo važan čimbenik koji ima zadatak iznenaditi posjetitelja te će unutarnje uređenje također biti predstavljeno. Dijelovi stalnog postava su vrlo bitni za funkcioniranje svakog muzeja kao i njihova koncepcija i zbirke. Muzej će biti predstavljen na atraktivan način tako da ispuni očekivanja svih generacija te osobina posjetitelja.

2. BAŠTINA

Prema Enciklopediji Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža baština je shvaćena kao „*imovina koju je netko naslijedio od predaka*“.[1] Ovom definicijom baština je promatrana kao naslijeđe, kao predmet ili umijeće koje se mora čuvati te ima veliku materijalnu i simboličku vrijednost. Baštinu je zbog svog opsega gotovo nemoguće definirati, te gotovo svaki predmet ili umijeće može postati dijelom baštine.

Peter Howard kaže da je *„baština sve ono što ljudi žele“*.[2] Odnosno, baština je definirana kao nešto što ljudi žele zaštititi ili prikupiti kako bi to prenijeli budućim generacijama. Howard navodi zanimljiv primjer kako neki predmet može postati baština. Tako jedno računalo staro nekoliko godina postaje baština zbog činjenice da je rijetko i staro te nekome to računalo predstavlja značaj.[3] Howard time dokazuje kako je baština kompliciran pojam te u raznim državama kao i organizacijama baština može predstavljati razne stvari. Vlasništvo nad objektima ili umijećima također postaje problematično, nekoj osobi osobni predmet postaje osobito važan zbog raznih faktora. Primjerice, osobi od 80 godina obiteljski album predstavlja baštinu i ostavštinu, dok mlađoj osobi od 20 godina taj album ne bi toliko značio kao starijoj osobi. Tu dolazi do problema što je to i što sve spada u baštinu te kada nešto postaje baština?

Predmeti baštine nisu trajni, oni mogu nestati uslijed promjena, političkih te prirodnih. Baštinu treba redovito nadopunjavati novim predmetima te voditi brigu o trenutnom stanju te baštine. Svi predmeti pa tako i predmeti baštine skloni su oštećenjima te propadanjima uslijed starosti te nebrige no na to mjesto dolaze novi vidovi baštine.

2.1. Kulturna baština

Kulturna baština dijeli se na materijalnu i nematerijalnu baštinu. *„Pod materijalnu baštinu spada: prenosiva kulturna baština, neprenosiva kulturna baština te u novije vrijeme*

[1] https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=6230 (Pristup: 15.05.2021.)
[2] Howard, P. Heritage: Management, Interpretation, Identity. London: Continuum, 2003. Str. 6-7
[3] Ibid.

podvodna kulturna baština.“[4] Također pod baštinu spada i prirodna baština te baština u slučaju oružanog konflikta.[5] Pojam baštine te što sve spada u to se iznimno promijenilo u zadnje vrijeme. Podvodna kulturna baština je posebno područje zbog činjenice da je mnogo jezera, rijeka, mora i oceana puno ostavštine. Te vode imaju bogatstvo olupina brodova, potopljenih gradova i građevina kao i ruševina koje predstavljaju veliki značaj baštine za buduće generacije. Koliko je zapravo bogatstvo podvodne baštine govori činjenica da je 71% zemljine površine prekriveno vodama.[6] Međutim, tek se u manjem dijelu voda nalaze elementi podvodne baštine.

Svaki pojedinac kao i društvo ima jako veliku korist od kulturne baštine, bila ona materijalna ili nematerijalna. Kulturna baština je neizostavni dio svakog naroda te različite kulture doprinose raznolikosti i posebnosti naroda. Ministarstvo kulture i medija navodi kako *„Kulturnu baštinu čine pokretna i nepokretna kulturna dobra od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkog i znanstvenog značenja.“*[7]

Hrvatski sabor je donio *„Zakon o potvrđivanju okvirne konvencije o vrijednosti kulturne baštine na društvu“*[8] gdje stoji kako je „*kulturna baština je skupina dobara naslijeđenih iz prošlosti koje ljudi identificiraju, neovisno o vlasništvu, kao odraz i izričaj svojih vrijednosti, vjerovanja, znanja i tradicija koje su u stalnom procesu evoluiranja; Ona uključuje sve aspekte okoliša koji proistječu iz međusobnog djelovanja ljudi i mjesta u vremenu; zajednica povezana baštinom sastoji se od pojedinaca koji specifične značajke kulturne baštine drže vrijednim i žele ih, u okviru javnih akcija, očuvati i prenijeti budućim naraštajima.“*[9] Iz priloženog je vidljivo kako ova definicija ne razlikuje materijalnu i nematerijalnu baštinu. Također ova definicija potvrđuje ranije navedeni primjer o obiteljskim albumima kao primjerima kulturne baštine.

---

[4] http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/illicit-trafficking-of-cultural-property/unesco-database-of-national-cultural-heritage-laws/frequently-asked-questions/definition-of-the-cultural-heritage/ (Pristup: 15.05.2021.)

[5] Ibid.

[6] https://www.usgs.gov/special-topic/water-science-school/science/how-much-water-there-earth?qt-science_center_objects=0#qt-science_center_objects (Pristup: 15.05.2021.)

[7] https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%2023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme) (Pristup: 15.05.2021.)

[8] (Poznatija kao *„Faro konvencija“*.) https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2007_05_5_68.html (Pristup: 10.07.2021.)

[9] https://www.sabor.hr/hr/prijedlog-zakona-o-potvrdivanju-okvirne-konvencije-o-vrijednosti-kulturne-bastine-za-drustvo-s (Pristup: 15.05.2021.)

Šošić smatra kako *„kulturna dobra s obzirom na njihove osobine mogu imati povijesnu vrijednost, vrijednost starosti, umjetničku, ambijentalnu te urbanističku vrijednost, vrijednost izvornosti, vrijednost rijetkosti, vrijednost reprezentativnosti i vrijednost cjelovitosti.“*[10]

Uz sve gore navedeno, bitno je spomenuti kako je kulturna baština dobila određeni poticaj od strane novoosnovanih država za stvaranje posebnog nacionalnog identiteta. To je posebno bilo važno krajem XIX stoljeća kada su se mnoge države osnivale. Države su koristile povijest i baštinu kao izvor nacionalnog ponosa i zajedništva. Ovu tezu Šošić zanemaruje te navodi kako je danas sva kulturna baština univerzalna, odnosno pripada svima, a ne samo nekom narodu ili državi.[11]

Kao što je ranije navedeno, prirodna baština također je vrlo važan dio baštine. U novije vrijeme, odnosno od šezdesetih godina XX stoljeća sve je veći naglasak na očuvanje i konzervaciju ne samo kulturne nego i prirodne baštine. Krajem druge polovice dvadesetog stoljeća počelo se shvaćati kakav značaj ima prirodna baština. Godine 1972. donesena je *„Konvencija o zaštiti kulturne i prirodne svjetske baštine“*. Ovim se aktom prepoznao značaj prirode, no i kulture na svjetskoj razini.[12] Konvencija je bila značajna u ranoj zaštiti prirodne baštine. Spomenuta konvencija *„definira prirodnu baštinu pod sljedećim kriterijima: prirodne osobine, geološke i fiziografske formacije te prirodna nalazišta.“*[13] Sve veći problem u svijetu predstavlja uništavanje prirodne baštine, ona nije imuna od posljedica ljudskog djelovanja, stoga treba poduzeti značajne korake u zaštiti iste. Konvencije i zakoni poput gore navedenih mogu puno napraviti kako bi se prirodna kao i kulturna baština sačuvala za buduće generacije.

2.2. Materijalna kulturna baština

Kada se spomene pojam baština prva pomisao je upravo materijalna baština. Fokus je na predmetima i objektima koje se može vidjeti te opipati. Ti objekti su dokaz postojanja te baštine. Naravno fizičko postojanje nečega se ne odnosi samo na kulturnu nego i na prirodnu baštinu.

[10] Šošić, T.M. (2014). 'Pojam kulturne baštine – međunarodnopravni pogled', *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 51(4), str. 833-860. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/129107, (Pristup: 15.05.2021.)
[11] Ibid.
[12] https://whc.unesco.org/en/conventiontext/ (Pristup: 15.05.2021.)
[13] Ibid.

Prema definiciji, *„u materijalnu kulturu spadaju alati, oružje, posuđe, strojevi, ukrasi, umjetnost, zgrade, spomenici, pisani zapisi, vjerske slike, odjeća i bilo koji drugi vrijedni predmeti koje su ljudi proizveli ili koristili.“*[14] Materijalna kultura ima posebnost u usporedbi s nematerijalnom kulturom, a to je da je ona dugotrajna. Odnosno, ona je tu dokle god fizički neki predmet ili objekt ne nestane.

Matečić navodi kako *„materijalna kulturna baština ima sljedeće karakteristike:*

1. *Estetsku vrijednost – vizualna karakteristika lokaliteta kulturne baštine; ljepota koja se može interpretirati u širem smislu koristeći i osjetila njuha, sluha i opipa; kvalitete krajolika i okruženja samog lokaliteta dalje doprinose estetskoj vrijednosti lokaliteta kulturne baštine. Generalno se osjećaj blagostanja pripisuje ovom tipu vrijednosti.*
2. *Simboličku vrijednost – odražava etnički identitet zajednice; simbolizira iskustva i doživljaje povijesne i kulturne važnosti; predstavlja značenja i ima važnu obrazovnu funkciju.*
3. *Duhovnu/vjersku vrijednost – odražava sveta vjerska značenja lokaliteta proizašla iz vjerovanja i učenja organizirane religije. K tome, može se doživjeti kao osjećaj strahopoštovanja, ushita, čuđenja, vjerskog priznavanja itd.*
4. *Društvenu vrijednost – ogleda se u zajedničkim vrijednostima i vjerovanjima koje međusobno povezuju društvene grupe; omogućava i olakšava društvene mreže i veze; doprinosi društvenoj stabilnosti i koheziji u zajednici.*
5. *Povijesnu vrijednost – intrinzična vrijednost lokaliteta; manifestirana pomoću predmeta, artefakata naslijeđenih iz prošlosti. Dio je suštinske odlike i značenja elemenata baštine.*
6. *Vrijednost autentičnosti – ogleda se u jedinstvenim karakteristikama i integritetu lokaliteta.*
7. *Znanstvenu vrijednost – proizlazi iz znanstvenog sadržaja i istraživačkih praksi.“*[15]

Materijalna kulturna baština dijeli se na pokretnu i nepokretnu kulturnu baštinu. Šošić navodi kako danas ta podjela više nije relevantna zbog činjenice *“da ne utječe na svojstvo objekta kao*

[14] https://www.britannica.com/topic/material-culture (Pristup: 18.05.2021.)
[15] Matečić, I. (2016). 'SPECIFIČNOSTI PROCESA VREDNOVANJA MATERIJALNE KULTURNE BAŠTINE U TURIZMU', *Acta turistica*, 28(1), str. 73-100. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/161385 (Pristup: 18.05.2021.)

kulturnog predmeta vrijednog zaštite."[16] Ministarstvo kulture i medija međutim ovu podjelu još uvijek drži relevantnom i navode da se *"kulturna baština dijeli na: nepokretnu kulturnu baštinu, pokretnu kulturnu baštinu, nematerijalnu kulturnu baštinu te na arheološku kulturnu baštinu."*[17]

"Pokretna kulturna dobra su definirana kao sve vrste predmeta koje imaju neku vrstu poveznice s ljudskom kulturom."[18] Postoji mnogo mišljenja što zapravo spada u tu definiciju. Generalni konsenzus je da u pokretna kulturna dobra spadaju: fotografije, razni oblici umjetnina, dekorativnih elemenata, svakodnevnih predmeta, predmeta koji su povezani s religijama, predmeti plaćanja te novčarski predmeti.

"Nepokretna kulturna dobra su, pored povijesnih građevina, primjerice i arheološka nalazišta, no prema suvremenom shvaćanju zaštitom se obuhvaćaju također čitave graditeljske cjeline (npr. srednjovjekovne jezgre gradova)."[19] Vidljivo je da pod nepokretna kulturna dobra može spadati veliki obujam objekata. To mogu biti građevine, skupina građevina ili lokaliteti između ostalog.

"Nepokretno kulturno dobro može biti:

1. *grad, selo, naselje ili njegov dio*
2. *građevina ili njezini dijelovi, te građevina s okolišem*
3. *elementi povijesne opreme naselja*
4. *područje, mjesto, spomenik i obilježje u svezi s povijesnim događajima i osobama*
5. *arheološko nalazište i arheološka zona, uključujući i podvodna nalazišta i zone*
6. *područje i mjesto s etnološkim i toponimskim sadržajima*
7. *krajolik ili njegov dio koji sadrži povijesno karakteristične strukture, koje svjedoče o čovjekovoj nazočnosti u prostoru,*
8. *vrtovi, perivoji i parkovi,*

[16] Šošić, T.M. (2014). 'Pojam kulturne baštine – međunarodnopravni pogled', *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 51(4), str. 833-860. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/129107 (Pristup: 18.05.2021.)
[17] https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/19897 (Pristup: 18.05.2021.)
[18] Šošić, T.M. (2014). 'Pojam kulturne baštine – međunarodnopravni pogled', *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 51(4), str. 833-860. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/129107 (Pristup: 18.05.2021.)
[19] Ibid.

9. *tehnički objekt s uređajima i drugi slični objekti."*[20]

Navedeni oblici nepokretne kulturne baštine iznimno su važni za čovječanstvo. No, glavni fokus ovog rada se odnosi upravo na zadnju podjelu. Tehnički objekti te uređaji ono su što je tema ovog rada, odnosno industrijska baština.

Na UNESCO-ov Popis svjetske baštine upisano je 1121 različitog kulturnog dobra od svog usvojenja 1972. godine. Najviše ima kulturnih 869, prirodnih 213 te mješovitih dobara. [21] *"Nepokretna kulturna dobra upisana na UNESCO-ov Popis svjetske baštine u Hrvatskoj:*

1. *Povijesni kompleks Splita i Dioklecijanova palača (1979.)*
2. *Stari grad Dubrovnik (1979.)*
3. *Nacionalni park Plitvička jezera (1979.)*
4. *Kompleks Eufrazijeve bazilike u povijesnom središtu Poreča (1997.)*
5. *Povijesni grad Trogir (1997.)*
6. *Katedrala Svetog Jakova u Šibeniku (2000.)*
7. *Starogradsko polje, Hvar (2008.)*
8. *Stećci (2016.)*
9. *Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. st. u Zadru i Šibeniku (2017.)*
10. *Iskonske bukove šume Karpata i drugih regija Europe (2017.)"* [22]

Činjenica da ima više kulturnih dobara nego prirodnih i mješovitih (kulturna i prirodna istovremeno) ne čudi, dobra koja se mogu vidjeti, opipati imaju veći utjecaj nego primjerice nematerijalna. To je posebno važno kod povijesnih građevina i predmeta. Upravo su oni glavni dobitnici financiranja od strane javnosti. Howard navodi kako nacionalne i druge vlade više naglaska stavljaju na materijalne stvari nego aktivnosti povezane sa nematerijalnom baštinom.[23] Naravno, postoji mnogo razloga zašto vlade više financiraju materijalnu baštinu od nematerijalne baštine. Glavni razlog nije profit koji se može ostvariti kulturnom baštinom nego ono nevidljivo, a to je prestiž. Howard objašnjava da je prestiž iznimno bitan ne samo na nacionalnoj razini nego

[20] https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/nepokretna-kulturna-bastina/369 (Pristup: 18.05.2021.)
[21] https://whc.unesco.org/en/list/?& (Pristup: 18.05.2021.)
[22] https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/nepokretna-kulturna-bastina/nepokretna-kulturna-dobra-upisana-na-unesco-ovu-listu-svjetske-bastine/7244 (Pristup: 18.05.2021.)
[23] Howard, P. Heritage: Management, Interpretation, Identity. London: Continuum, 2003. Str. 134-135

i na lokalnoj razini. Svaka zajednica želi pokazati kako je ona posebna, kako ima bogatu kulturu i povijest.[24]

Vlade na razne načine pokušavaju zadržati sjećanje na važne događaje upravo adaptacijom kulturnih objekata, u ovom slučaju kupnjom materijalne kulturne baštine. Sjećanje je jako bitno za buduće generacije, imati fizički objekt ili predmet kulture je izrazito važno. Pierre Nora govori upravo o tome, prema njemu *lieu de memorie*, odnosno mjesta sjećanja igraju veliku ulogu. *„Mjesto sjećanja je bilo koja značajna cjelina, bilo materijalne ili nematerijalne prirode, koja je postala simbolički element spomen baštine neke zajednice pod utjecajem ljudskog djelovanja ili zbog utjecaja vremena.“*[25]

U kontekstu industrijske baštine vidljivo je da je barem u Hrvatskoj industrijska baština zanemarena. Industrijski kompleksi predstavljaju izniman doprinos kulturi i povijesti. Ona je dio materijalne kulturne baštine te kao takva treba biti prepoznata.

2.3.Nematerijalna kulturna baština

Od usvojenja UN-ove *„Konvencije o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine“* 1972. godine trebalo je proći puno vremena da javnost i vlade shvate koliki je značaj ne samo materijalne nego i nematerijalne kulturne baštine. Važnost je uvijek bila usmjerena prema materijalnoj kulturnoj baštini zbog svog fizičkog postojanja. Stoga početkom novog tisućljeća UNESCO je odlučio donekle izjednačiti nematerijalnu kulturnu baštinu s materijalnom kulturnom baštinom. U Parizu 17.10.2003. godine UNESCO je usvojio *„Konvenciju o zaštiti nematerijalne kulturne baštine.“*[26]

Republika Hrvatska je 2005. godine donijela *„Zakon o potvrđivanju konvencije o potvrđivanju nematerijalne kulturne baštine“*. U toj konvenciji definirano je da pod *„nematerijalne kulturnu baštinu spadaju vještine, izvedbe, izričaji, znanja, umijeća, kao i instrumenti, predmeti, rukotvorine i kulturni prostori koji su povezani s tim, koje zajednice, skupine i u nekim*

[24] Howard, P. Heritage: Management, Interpretation, Identity. London: Continuum, 2003. Str. 135
[25] http://faculty.smu.edu/bwheeler/Joan_of_Arc/OLR/03_PierreNora_LieuxdeMemoire.pdf (Pristup: 18.05.2021.)
[26] https://ich.unesco.org/en/convention (Pristup: 18.05.2021.)

slučajevima, pojedinci prihvaćaju kao dio svoje kulturne baštine. Ovu nematerijalnu kulturnu baštinu, koja se prenosi iz naraštaja u naraštaj, zajednice i skupine stalno iznova stvaraju kao odgovor na svoje okruženje, svoje međusobno djelovanje s prirodom i svojom poviješću koja im pruža osjećaj identiteta i kontinuiteta te tako promiče poštivanje kulturne raznolikosti i ljudske kreativnosti."[27]

Posebnost ove konvencije je ta da se pažljivo vodi računa o svim narodima kao i zajednicama. Skrenuta je pozornost na osjećaje pojedinih naroda prema drugim narodima i kulturama, međusobno poštovanje je također zagarantirano ovom konvencijom. Također, stavljen je naglasak upravo na sve većem isticanju važnosti nematerijalne kulturne baštine. Iako ona nije opipljiva, svejedno je važna.

Značaj kulture za nacionalne vlade je važan. Svaka država te regionalna jedinica pokušavaju zaštiti svoje podrijetlo te kulturu, Republika Hrvatska nije iznimka. Ministarstvo kulture i medija samostalno vodi nacionalni popis nematerijalnih kulturnih dobara u kojem se do današnjeg dana nalazi 160 dobara. Od tih 160 dobara, njih 17 je upisano u UNESCO-ov popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.[28]

Kultura i baština nisu samo važne na lokalnoj razni, važna je regionalna, ali i nacionalna razina. Promjene kreću iz malih sredina prema većima, isto je i s kulturom. Kultura i baština se neprestano šire i razvijaju na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini. Prepoznavanje nekog umijeća ili zanata kreće od lokalne razine. Kao što je u prethodnom poglavlju prikazano, države i regije žele dobiti prestiž ne samo od materijalne kulturne baštine nego i od nematerijalne kulturne baštine.

U današnje vrijeme značajan dio kulturne baštine je u opasnosti od nestajanja uslijed sve užurbanijeg života, raseljavanje stanovništva, oružanih sukoba te razvoja ekonomije potiču na nestajanje nematerijalne kulturne baštine. Ove razloge je prepoznao i UN stoga je proširena

[27] https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/full/2005_06_5_47.html (Pristup: 18.05.2021.)
[28] https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/izdavacka-djelatnost/hrvatska-nematerijalna-kulturna-bastina-na-unesco-ovim-listama-19524/19524 (Pristup: 18.05.2021.)

uloga UNESCO-a tako da se uključe svi slojevi društva te razne djelatnosti. UNESCO stavlja veliki naglasak na suradnju s nevladinim organizacijama.[29]

Carek navodi kako je *„usmena i nematerijalna kulturna baština međunarodno prepoznata kao bitna i vitalna odrednica očuvanja kulturnog identiteta. Njezinim očuvanjem promiče se i razvija kulturna raznolikost i ljudska kreativnost. Ona ima značajnu ulogu u području nacionalnoga i međunarodnog razvoja te promiče toleranciju i prožimanje kultura. Nematerijalna kulturna baština prenosi se iz generacije u generaciju, a stalno je obnavljaju društvo i zajednica, u skladu sa zadanim uvjetima povijesnoga, kulturološkoga i socijalnog razvoja.“*[30]

Većina ljudi na prvi spomen nematerijalne kulturne baštine pomisli na folklor. Upravo je folklor izvor inspiracije za zaštitu nematerijalne kulturne baštine. Iz tog razloga je UNESCO 1982. godine stvorio odjel nefizičke baštine kako bi se ovaj oblik baštine dodatno istražio.[31]

U kontekstu industrijske baštine, nematerijalna baština ima vrlo značajnu ulogu. Pogotovo u današnje vrijeme kada se tehnologija užurbano mijenja stoga je bitno zabilježiti određene načine upotrebe tehnologije. Korisnici tehnologije su prilagodili svakodnevne radnje upotrebe predmeta stoga je važno i taj vid funkcioniranja zaštititi.

[29] https://en.unesco.org/node/336781 (Pristup: 10.07.2021.)
[30] Carek, R. (2004). 'Nematerijalna kulturna baština: UNESCO i njegova uloga', *Informatica museologica*, 35(3-4), str. 69-71. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/140322 (Pristup: 18.05.2021.)
[31] BORTOLOTTO, C. (2007). 'From objects to processes: UNESCO's intangible cultural heritage'. *Journal of Museum Ethnography,* (19), 21-33. http://www.jstor.org/stable/40793837 (Pristup: 18.05.2021.)

3. INDUSTRIJSKA BAŠTINA

Prema Hrvatskoj enciklopediji, riječ *„industrija (lat. Industria) definirana je kao radinost odnosno marljivost.“*[32] Industrija je također shvaćena kao gospodarska djelatnost koja primjenom strojeva i mehaniziranoga radnoga procesa ostvaruje masovnu i standardiziranu proizvodnju.[33] Iz ove je definicije vidljivo kako je industrija vrlo složen pojam koji nije lako definirati isto kao i baštinu.

Kod definiranja industrije baštine vrlo je važno spomenuti pojam tehnike koji je neizostavan dio. *„Tehnika je definirana kao ukupnost iskustveno ili znanstveno utemeljenih vještina, umijeća i postupaka, s potrebnim priborom, pomagalima i strojevima, koji služe za zadovoljavanje ljudskih potreba u stvarnome životu.“*[34] Merriam-Webster rječnik definira *„tehnologiju kao praktičnu primjenu znanja poglavito u nekom određenom području.“*[35]

Pod industrijsku baštinu spadaju pojmovi poput: industrije, tehnike i tehnologije. Ti pojmovi su međusobno isprepleteni i zajedno čine cjelinu industrijske baštine. Međutim, tehnika je tu najbitniji pojam. Ranije je definirana kulturna baština te njezina podjela na materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu, industrijska baština također ima ove razine podjele.

Pod materijalnu industrijsku baštinu spada sve ono što je stvoreno ljudskom rukom: vojna tehnika, vlakovi, brodovi, kamere, kuhinjski aparati i slično.[36] Nematerijalna kulturna baština je također jako bitna jer bez nje ne bi ni postajala tehnika, ona je zaslužna za stvaranje materijalne industrijske baštine. U to spadaju načini i metode uporabe nekog dobra ili izvođenje neke radnje. Također pod time se misli i na radnje koje su stečene obrazovanjem što je posebno važno za polje industrijske baštine.[37]

Industrijska baština prepoznata je kao dio kulturne baštine, materijalne ili nematerijalne prirode koja se *„sastoji od mjesta, struktura, kompleksa, područja, krajobraza i s njima povezanih*

[32] https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27357 (Pristup: 02.06.2021.)
[33] Ibid.
[34] https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=60655 (Pristup: 02.06.2021.)
[35] https://www.merriam-webster.com/dictionary/technology (Pristup: 02.06.2021.)
[36] https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=60655 (Pristup: 02.06.2021.)
[37] Ibid.

strojeva, predmeta i dokumenata koji pružaju dokaze o prošlim i važećim industrijskim procesima proizvodnje, upotrebi sirovina i njihovoj pretvorbi u proizvode te vezanim energetskim i transportnim sustavima.“[38] Treba naglasiti da je industrijska baština izrazito važna za svaku zajednicu jer predstavlja dio njihovog identiteta.

UNESCO nažalost ne daje jasnu definiciju industrijske baštine, nego se u svom dokumentu *„Analiza industrijske baštine“* referira na sam koncept industrijske revolucije negoli industrijske baštine.[39] Ovo nije izoliran slučaj, postoji mnogo pojmova koje je vrlo teško definirati zbog svojih kompleksnosti. *„Čuvari prošlosti, industrijska nalazišta svjedoče o kušnjama i podvizima oni koji su u njima radili. Industrijska nalazišta važna su prekretnice u Europi za povijest čovječanstva, obilježavajući dvostruku moć čovječanstva, uništavanja i kreacija koje se rađaju, smetnje i napredak.“*[40]

Kao što je ranije navedeno vrlo je teško definirati što sve spada u industrijsku baštinu. Mnogi smatraju kako je ono što je važno za industrijsku baštinu nastalo u devetnaestom i dvadesetom stoljeću, no to nije istina. Različiti oblici industrijske proizvodnje postoje od kad ima ljudi stoga je vrlo važno u tu kategoriju uključiti i baštinu iz ostalih vremenskih razdoblja.

Općenito kada se spomene pojam industrijske baštine, prvi pojam odnosi se na onaj materijalni vid baštine, velika industrijska postrojenja, željeznička vozila, brodovi, automobili, zrakoplovi i slično. Zaboravlja se da tu spada mnogo više od velikih predmeta koji nažalost čine glavninu zanimacije za industrijsku baštinu. Kućanski aparati nisu veliki objekt koji ima neko značenje, no svejedno spadaju pod industrijsku baštinu.

Iako je industrijska baština jako prepoznata u mnogim državama, pa čak i u onima s vrlo malo industrije svejedno je vrlo malo zastupljena na popisu svjetske baštine UNESCO-a. Ovaj je problem prepoznao i UNESCO koji tvrdi da od 690 upisanih mjesta na UNESCO popisu svjetske baštine postoji 28 mjesta koja se smatraju "industrijskom baštinom“. Industrijska baština obuhvaća 5,3% svih kulturnih znamenitosti i 4% svih mjesta svjetske baštine.[41]

[38] http://www.libellarium.org/index.php/libellarium/article/view/300/437 (Pristup: 02.06.2021.)
[39] https://whc.unesco.org/archive/ind-study01.pdf (Pristup: 02.06.2021.)
[40] Ibid.
[41] https://whc.unesco.org/archive/ind-study01.pdf (Pristup: 02.06.2021.)

Kao i kod drugih oblika baštine i kod industrijske baštine postoji određena diskriminacija od strane zapada. Najviše lokaliteta industrijske baštine na UNESCO-ovom popisu nalazi se upravo u Europi i Sjevernoj Americi (22), Latinskoj Americi (4), Aziji i Pacifiku (2), dok u Africi te na Bliskom Istoku nema niti jednog lokaliteta na tom popisu.[42]

Jedan od mogućih razloga zašto industrijska baština nije više zastupljena na popisu je i taj da se materijalna nepokretna industrijska baština još uvijek koristi. To se posebno odnosi na određene linije željeznica kao i kanale u zapadnoj Europi. Iako su mnogi od tih infrastrukturnih objekata građeni u devetnaestom stoljeću te imaju neki oblik zaštite, još su uvijek u aktivnoj uporabi. Primjer ovoga je Semmering željeznica u Austriji koja je u funkciji od 1854. godine. Na svjetsku baštinu UNESCO-a je stavljena 1998. godine.[43]

„Industrijske strukture, sukladno UNESCO preporukama dijele se na deset kategorija te se prema njima definira industrijska baština:

0. *Rudarska industrija (Nafta, ugljen, minerali)*
1. *Rasuti proizvodi (Metalna industrija)*
2. *Proizvodna industrija (Proizvodnja strojeva)*
3. *Komunalije (Opskrba vodom, energijom)*
4. *Izvori energije (Parne turbine)*
5. *Transport (Željeznica, kanali, luke)*
6. *Komunikacija (Radio, telefon)*
7. *Mostovi, akvadukti*
8. *Graditeljska tehnologija*
9. *Specijalizirane strukture (Brane, tuneli)"*[44]

3.1.Zaštita industrijske baštine

Do sredine dvadesetog stoljeća nije postojao značajan interes za industrijsku baštinu. Velika uloga industrije u svijetu za vrijeme ratova došla je do izražaja u Drugom svjetskom ratu.

[42] Ibid.
[43] https://whc.unesco.org/en/list/785/ (Pristup: 02.06.2021.)
[44] https://whc.unesco.org/archive/ind-study01.pdf (Pristup: 02.06.2021.)

Nakon rata veliki industrijski kompleksi su srušeni zbog premale potražnje kakva je bila za vrijeme rata. Sredinom druge polovice dvadesetog stoljeća javnost je shvatila značaj industrijske baštine. Razlog za to je sve veća deindustrijalizacija u pretežito zapadnim državama. Velik dio industrijskih komplekasa s devetnaestog stoljeća se zatvara i biva prepušteno propadanju.

Godine 1971. održan je prvi Kongres o zaštiti industrijskih spomenika (FICCIM) koji se održao u Ironbridgu u Ujedinjenom Kraljevstvu. Na njemu je stvoren Međunarodni komitet za zaštitu industrijske baštine (TICCIH) koji je napravio značajan iskorak za zaštitu industrijske baštine u mnogim državama. TICCIH je bio prva organizacija koja je udružila razne profesionalce te je danas ta organizacija znanstveni savjetnik oko industrijske baštine UNESCO-vom vijeću za spomenike (ICOMOS).[45]

U gradu Nizhny u Rusiji je 2003. godine nastala je *„Nizhny povelja o industrijskoj baštini“*. U povelji je zapisano kako je industrijska baština iznimno važna zbog svog: povijesnog, tehnološkog, društvenog, arhitektonskog i znanstvenog aspekta. Također se napominje kako su tvornice, željeznički koridori te mnogi drugi oblici baštine iznimno važni za društvo.[46]

Povelju odnosno točnije nazvana *„Nizhny Tagil povelja“* osmislio je TICCIH te ju je UNESCO kasnije ratificirao. U njoj se nalazi sedam stavki vezano uz industrijsku baštinu. *„U kategoriji za održavanje i konzervaciju industrijske baštine zapisano je devet vrlo važnih članaka:*

1. *Konzervacija industrijske baštine ovisi o očuvanju funkcionalnog integriteta i intervencije u neko industrijsko mjesto bi to trebalo što više zadržati. Vrijednost i autentičnost industrijskog mjesta bi moglo biti značajno smanjeno ukoliko se mašinerija ili dijelovi otklone ili ako su sporedni elementi uklonjeni.*
2. *Za očuvanje industrijskih područja potrebno je temeljito poznavanje svrhe ili svrha kojima su postavljena i različitih industrijskih procesa koji su se tamo mogli odvijati. Oni su se možda s vremenom promijenili, ali sve ranije uporabe treba ispitati i procijeniti.*

[45] Xie, Feifan, P. (2015). 'Industrial heritage tourism', Channel View Publications Ltd, str. 31.
[46] Ibd.

3. *Očuvanju in situ*[47] *uvijek treba dati prednost. Rastavljanje i premještanje zgrada ili građevina prihvatljivo je samo kada je uništavanje mjesta potrebno nužno zbog ekonomske ili socijalne potrebe.*
4. *Prilagođavanje industrijskog mjesta novoj namjeni kako bi se osiguralo njegovo očuvanje obično je prihvatljivo osim u slučaju mjesta od posebnog povijesnog značaja. Nove namjene trebaju uvažavati značajke materijala i održavati izvorne obrasce cirkulacije i aktivnosti, te bi trebali biti što kompatibilniji što je više moguće uz izvornu ili glavnu uporabu. Preporučuje se područje koje tumači prijašnju uporabu.*
5. *Nastavkom prilagođavanja i korištenja industrijskih zgrada izbjegava se rasipanje energije i doprinosi tome održivi razvoj. Industrijsko naslijeđe može imati važnu ulogu u gospodarskoj obnovi raspadnutih ili propadajućih područja. Kontinuitet koji podrazumijeva ponovna uporaba može pružiti psihološku stabilnost zajednice suočene s iznenadnim okončanjem dugogodišnjih izvora zaposlenja.*
6. *Intervencije bi trebale biti reverzibilne i imati minimalan utjecaj. Sve neizbježne promjene trebaju biti dokumentirane i značajne elemente koji se uklanjaju treba sigurno snimiti i pohraniti. Puno industrijskih procesa daju patinu koja je sastavni dio integriteta i interesa mjesta.*
7. *Obnovu ili povratak u prethodno poznato stanje treba smatrati iznimkom intervencija i ona koja je prikladna samo ako koristi integritetu cijelog mjesta ili u slučaju uništavanja velikog mjesta nasiljem.*
8. *Ljudske vještine uključene u mnoge stare ili zastarjele industrijske procese presudno su važne resurs čiji gubitak može biti nezamjenjiv. Treba ih pažljivo zabilježiti i prenijeti na mlađe generacije.*
9. *Očuvanje dokumentarnih zapisa, arhiva poduzeća, planova zgrada, kao i uzorak treba poticati uzorke industrijskih proizvoda.“*[48]

U Taipeiju 2012. godine usvojena je *„Taipei deklaracija Azijske industrijske baštine“* koja je nešto drugačija od one iz Nizhnyja. U toj je deklaraciji prepoznato kako je Azijska kulturna baština drugačija od one na Zapadu. Ona uključuje sve predindustrijske kao i postindustrijske

[47] in situ [~ si'tu:] (latinski: na položaju), na prvotnome položaju, na nepromijenjenome (iskonskome) mjestu. Izraz se često upotrebljava za arheološke objekte koji su pri iskapanju pronađeni in situ, tj. na mjestu na kojem su oduvijek bili. https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27535 (Pristup: 11.06.2021.)
[48] https://www.icomos.org/18thapril/2006/nizhny-tagil-charter-e.pdf (Pristup: 11.06.2021.)

objekte te su tradicionalne proizvodne metode prepoznate dijelom lokalne povijesti. Prepoznata je uloga kolonizatora Zapadnog svijeta kod industrijske baštine zbog specifičnog stila arhitekture, proizvodnih tehnika kao i opreme. Važan dio ove deklaracije je prepoznavanje kakve uloge imaju stambeni prostori radnika u industrijskoj baštini. Deklaracija je također ukazala pozornost na potrebnu fleksibilnost kod konzervacije industrijske baštine u Aziji. Štoviše, prepoznata je uloga lokalnog stanovništva kod konzervacije industrijske baštine, participacija i sudjelovanje lokalnog stanovništva treba biti poticana kod svakog mjesta industrijske baštine.[49] Xie navodi *„kako svako kulturno mjesto, pa tako i mjesto industrijske baštine zahtjeva stalnu fizičku zaštitu kao i neprestanu konzervaciju kako bi se baština zaštitila i sačuvala.“*[50] Najveći problem čini nedokumentirana baština, ona je često najčešće i najviše izgubljena. Diljem svijeta postoje veliki dijelovi zapuštene industrije koja je zapuštena zbog ljudskog nemara ili nebrige. Međutim, veliki problem predstavlja i gubitak industrijske baštine uslijed djelovanja prirodnih elemenata. Kada govorimo o fizičkim objektima industrijske baštine, u većini slučajeva su to zgrade koje su građene od cigle i drva. Tek su se u novije vrijeme objekti gradili ostalim materijalima uključujući beton, stoga je vrlo važno zaštititi takav vid baštine.

„Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara“ kulturno dobro smatra od interesa za Republiku Hrvatsku te ono uživa zaštitu. Svrha zaštite kulturnog dobra je zaštita i očuvanje u neokrnjenom i izvornom stanju kako bi se ta kulturna dobra prenijela budućim generacijama. Također, u zakonu se spominje da je bitno stvoriti povoljne uvjete za opstanak kulturnih dobara te bi se trebala spriječiti svaka radnja kojom bi se izravno ili neizravno mogla primijeniti svojstva, oblik, značenje i izgled kulturnog dobra.[51] Ovaj je zakon prepoznao Deklaraciju iz Nizhnyja gdje također piše kako se što više treba zadržati originalno svojstvo i oblik te da svaka intervencija mora biti pomno planirana.

Također u zakonu piše kako je vlasnik kulturnog dobra obavezan s kulturnim dobrom postupati s pažnjom, čuvati ga te održavati. Potrebno je i provoditi mjere zaštite, očuvati cijelost zbirke pokretnog kulturnog dobra, u ovom slučaju pokretnog dijela industrijske baštine.[52]

[49] https://ticcih.org/about/charter/taipei-declaration-for-asian-industrial-heritage/ (Pristup: 11.06.2021.)
[50] Xie, Feifan, P. (2015). 'Industrial heritage tourism', Channel View Publications Ltd, str. 7.
[51] https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara (Pristup: 11.06.2021.)
[52] Ibid.

3.2. Prenamjena industrijske baštine

Vrlo važna stavka svake kulturne baštine je kako tu baštinu prenamijeniti i onda to interpretirati te joj dati novo značenje. Postoji mnogo primjera industrijskih objekata koji su izgubili svoju namjenu te je okoliš oko njih potpuno promijenjen. Bivše tvornice dobivaju novu namjenu poput komercijalnih sadržaja ili u mnogim slučajevima postaju muzeji. Na taj se način postiže revitalizacija i ti se objekti spašavaju od propasti. Time ti objekti dobivaju novo značenje koje je potpuno različito od onog izvornog stanja. Jedan od Hrvatskih primjera je zasigurno Gliptoteka HAZU koja je smještena u bivšoj tvornici kožarske industrije. Objekt koji je izgrađen 1864. godine postupno se proširivao te je kroz godine imao mnogo namjena.[53] Industrijska arhitektura predstavlja savršeno okruženje za gipsane odljeve skulptura od antike do danas. Tvornica je na tom mjestu djelovala do 1938. godine kada zgrada postaje skladište te je 1940. godine Gliptoteka dobila ovaj prostor za svoj smještaj.[54]

Schofield navodi kako je industrijska baština postala predmetom interesa upravo zbog zanimanja javnosti kako bi ta baština trebala izgledati u svom izvornom obliku.[55] Također, industrijska mjesta predstavljaju poeziju i modernost, neprocjenjive tehničke izazove. U njima je svjetlost izraženija kao i materijali gradnje koji predstavljaju posebno polje interesa javnosti, odnosno daju im posebno značenje. Industrijska mjesta su postala jako romantizirana zbog svoje posebnosti.[56] High i Lewis navode kako u industrijskim mjestima vlada određena nostalgija za nestajućim lokalitetima zbog sve veće digitalizacije i deindustrijalizacije.[57] To je posebno vidljivo kod zemalja u razvoju koje imaju cijele dijelove gradova napuštene, a predstavljaju neiscrpan dio industrijske baštine.

Industrijsku baštinu moguće je prenamijeniti i dati joj novo značenje, no svejedno bi trebao biti barem dio te baštine sačuvan u onom izvornom obliku kako bi buduće generacije bile upoznate s poviješću te baštine. Veliki izazovi su to da je industrijska baština u većini slučajeva nedostupna

[53] http://gliptoteka.hazu.hr/hr/o-muzeju/#povijest (Pristup: 12.06.2021.)
[54] Ibid.
[55] Schofield, P. (1996) Cinematographic images of a city. Tourism Management 17 (5), 333–340. U Xie, Feifan, P. (2015). 'Industrial heritage tourism', Channel View Publications Ltd
[56] Levy, B.-H. (2007) American Vertigo: Traveling America in the Footsteps of Tocqueville. New York: Random House U Xie, Feifan, P. (2015). 'Industrial heritage tourism', Channel View Publications Ltd
[57] High, S. and Lewis, D. (2007) Corporate Wasteland: The Landscape and Memory of Deindustrialization. Ithaca, NY: Cornell University Press. U Xie, Feifan, P. (2015). 'Industrial heritage tourism', Channel View Publications Ltd

osobama s invaliditetom. Industrijski objekti nisu građeni da budu pristupačni nego da budu funkcionalni. Slunjski navodi kako se takva baština mora prilagoditi svim osobama, ona mora biti dostupna svima, a ne samo nekima. Također, kod potpune prenamjene industrijskog prostora potrebno je i educirati osoblje o povijesti tog lokaliteta.[58]

3.3.Interpretacija baštine

„Interpretacija je komunikacijski proces koji na edukativan i zabavan način posjetiteljima otkriva značenje baštine i pomaže im u doživljavanju kulturnih dobara.“[59] *„Kod uloge interpretacije, postoje tri uloge:*

1. *Zadatak prve je obrazovati posjetitelje*
2. *Zadatak je zabaviti posjetitelje*
3. *Zadatak je izazvati osjećaj poštovanja prema objektu kulturne baštine“*[60]

Osjećaj poštovanja prema objektu kulturne baštine se često postiže arhitekturom, kod industrijske baštine to je vrlo lako zbog impozantne arhitekture. Industrijska arhitektura ističe se svojom grubošću, agresivnošću kao i to da je impozantna. Često je ona kao iz nekog drugog doba. Primjer dobre prenamjene i interpretacije industrijske baštine je muzej Tate Modern u Londonu. Bivša zgrada elektrane postaje mjesto nove galerije. Zadržavanje izvornosti zgrade bio je glavni zadatak. Cilj je bio umjetnine savršeno uklopiti u taj prostor. Danas je ona jedan od simbola Londona te privlači milijune posjetitelja.[61]

Primjer dobre prenamjene i interpretacije industrijskog objekta je Montemartini centrala u Rimu. Ovaj objekt za proizvodnju električne energije izgrađen je 1912. godine te je vrlo brzo dobio sadašnje ime. Lokacija je u ono vrijeme bila idealna zbog blizine željeznice, ceste te izvora vode

[58] Slunjski, R. (2017). 'Turističkogeografski pristup u valorizaciji kulturne baštine', *Podravina*, 16(31), str. 163-172. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/190710 (Pristup: 12.06.2021.)
[59] D. J. TIMOTHY, Cultural Heritage and Tourism, 2011. U Slunjski, R. (2017). 'Turističkogeografski pristup u valorizaciji kulturne baštine', *Podravina*, 16(31), str. 163-172. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/190710 (Pristup: 12.06.2021.)
[60] Greg RICHARDS, Production and consumption of European cultural tourism, Annals of Tourism Research, 23 (2), 1996, 261-283. U Slunjski, R. (2017). 'Turističkogeografski pristup u valorizaciji kulturne baštine', *Podravina*, 16(31), str. 163-172. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/190710 (Pristup: 12.06.2021.)
[61] https://www.tate.org.uk/about-us/history-tate/history-tate-modern (Pristup: 12.06.2021.)

koji je bio potreban za neprestan rad postrojenja. Zgrada ima mnogo motora, generatora koji danas predstavljaju izniman doprinos prezentaciji industrijske baštine. Iako je elektrana bila u uporabi do šezdesetih godina XX stoljeća, tek je krajem osamdesetih godina renovirana te su zadržani neki originalni elementi. Danas u elektrani djeluje umjetnički centar te multimedijalni centar. Uz to, u jednom djelu smješteni su uredi, laboratoriji i skladišta.[62] Ova intervencija u bivši industrijski kompleks predstavlja savršen način kako se može nešto promijeniti i interpretirati, odnosno da se dobije potpuno novo značenje.

[62] http://www.centralemontemartini.org/en/infopage/power-plant (Pristup: 12.06.2021.)

4. INDUSTRIJSKA BAŠTINA U EUROPI

4.1. Industrijska baština Ujedinjenog Kraljevstva

Ujedinjeno Kraljevstvo iznimno je bogato industrijskom baštinom. Lokaliteti se nalaze diljem zemlje koji su danas u većini slučajeva sačuvani, no svejedno postoje oni koji su nažalost nestali. U ovoj je zemlji počela industrijska revolucija koja je uvelike utjecala na živote svih ljudi. Obilježja industrijske revolucije su visoki dimnjaci u gradovima koji su se neprestano širili.

O industrijskoj baštini Ujedinjenog Kraljevstva brinu se ponajprije dvije organizacije civilnog društva. Prva je National Trust dok je druga English Heritage. Svaka od tih organizacija ima različite zadaće, no sličnost im je ta da se brinu o baštini.

4.1.1. National Trust

Želja za osnivanjem organizacije koja bi se brinula o baštini seže u 19. stoljeće. Zbog sve veće industrijalizacije bilo je vidljivo kako sve veći dijelovi prirode i tradicionalne gradnje nestaju. Stoga je 1885. godine osnovan National Trust. Prva kupljena zgrada za National Trust bila je Alfriston Clergy House 1896. godine. Nakon toga u portfolio organizacije ušlo je nekoliko prirodnih rezervata kako bi se zaštitili od propasti. Vrlo važna godina za National Trust je 1907. godina kada je Britanski parlament usvojio akt kojim se priznaje ta organizacija.[63]

Slika 1: National Trust logo

[63] https://www.nationaltrust.org.uk/lists/our-history-1884-1945 (Pristup: 14.06.2021.)

Iako je primarna zadaća National Trust konzervacija prirodnih i kulturnih lokaliteta, industrijska baština nije bila zapostavljena u početku kada još ona nije imala takvo priznanje. Povijesno selo West Wycombe zaštićeno je 1934. godine zbog svog iznimnog arhitektonskog naslijeđa i uloge koje je imalo u samim počecima industrije.[64]

Slika 2: Povijesno selo West Wycombe

National Trust je sukladno svojoj unutarnjoj organizaciji objavio strategiju razvoja do 2025. godine. Kao i mnoge organizacije diljem svijeta i National Trust je shvatio da je briga za okoliš korak naprijed. Njihov je cilj stvoriti pravedno, jednako i slobodno društvo. Želja je zadržati visoke standarde zaštite svih elemenata kulturne i prirodne baštine. Ono što je posebno važno jest interpretacija i prezentacija objekata baštine u svim objektima, uključujući one industrijskog naslijeđa.[65] Predmeti industrijske baštine često su na otvorenom, izloženi elementima koji doprinose njihovom propadanju. Upravo je to National Trust prepoznao stoga veći naglasak stavljaju na iskustva koja se mogu doživjeti na otvorenom.[66] Javna prisutnost iznimno je bitan faktor kod promocije objekata kulturne baštine. Često se događa da javnost nije upoznata s onime što se nalazi u njihovoj blizini. Iz tog se razloga National Trust odlučio na što veću promociju putem raznih izložaba i događaja za sve generacije. Također, želja je promovirati

[64] Ibid.
[65] https://www.nationaltrust.org.uk/features/for-everyone-for-ever-our-strategy-to-2025 (Pristup: 14.06.2021.)
[66] Ibid.

lokalnu baštinu te educirati javnost kako da se brine za tu baštinu.[67] Ovdje vidimo stanovite sličnosti s Muzejskim građanskim vijećem iz Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja u Rijeci. Obje organizacije koliko god su različite prepoznale su važnost lokalnog stanovništva kod zaštite kulturne baštine. Uz to, veliku važnost dobili su volonteri koji su prepoznati kao glavni faktor implementacije ovog plana.[68]

U samim počecima National Trusta za industrijsku baštinu važan je bio jedan lokalitet koji je danas jedan od najpoznatijih. Quarry Bank Mill bio je središnje mjesto proizvodnje tekstila u regiji. Muzej je savršeno zaštitio industrijsku baštinu. Ovaj muzej na neki način i nije muzej, on je još uvijek aktivan kao u vrijeme industrijske revolucije. Muzej posjetitelje vodi u zlatno doba industrijske revolucije gdje imaju priliku ne samo vidjeti nego i osjetiti vibracije snažnih strojeva muzeja.[69] Uz to, važno je napomenuti da se muzej ne fokusira samo na strojeve, nego i na ljude. Muzej je prepoznao koju su ulogu ljudi imali u ovom bivšem industrijskom kompleksu, tko su bili ti ljudi koji su pokrenuli industrijsku revoluciju. Posjetitelji tako mogu saznati opise raznih poslova, tko su bili ti muškarci, žene i djeca koji su tamo radili. Također, muzej je prezentirao i ozljede i nepovoljne uvjete rada kojima su radnici bili izloženi.[70] Ovo je primjer dobre prakse i planiranja u muzeju.

Slika 3: Quarry Bank Mill

[67] Ibid.
[68] Ibid.
[69] https://www.nationaltrust.org.uk/quarry-bank/features/the-mill-at-quarry-bank (Pristup: 14.06.2021.)
[70] Ibid.

Quarry Bank Mill uspješno je proveo svoj Projekt 2015-2020. kako bi se ovaj lokalitet obnovio i prilagodio svim ljudima. Ovim projektom obnovljene su galerije za posjetitelje te kao što je već ranije spomenuto na novi se način pričaju priče o radnicima. Naglasak je stavljen na novo audio-vizualno iskustvo kako bi posjetitelji imali dojam da je ovo mjesto nekad postojalo, da cijeli muzej funkcionira. Ipak, nije samo cilj bio na industrijskoj baštini nego i na stambenim zgradama unutar kompleksa. Restaurirane su kolibe u kojima su živjeli radnici te su napravljeni panoi gdje se otkriva u kojim su uvjetima živjeli radnici.[71]

Također, osim tih projekata sukladno poslanju National Trusta o zaštiti prirodne baštine, obnovljeni su staklenici te su zasađeni novi vrtovi. Ti vrtovi su točna replika onih iz devetnaestog stoljeća.[72]

4.1.2. English Heritage

Druga organizacija koja se u Ujedinjenom Kraljevstvu brine za očuvanje baštine je English Heritage. Kao i kod National Trust početak ove organizacije je počeo u devetnaestom stoljeću kada je ova organizacija bila dio vladinog ministarstva. Godine 1913. Akt Parlamenta je dao ovoj organizaciji nove ovlasti kako bi se napravio popis svih velikih kulturnih lokaliteta i objekata. Cilj je bio da se sačuva povijest Ujedinjenog Kraljevstva za buduće generacije. Naravno na početku funkcioniranja organizacije naglasak je stavljen na stare ruševine kao i na Srednjovjekovnu ostavštinu. Nažalost, ladanjske kuće i industrijski lokaliteti nisu se smatrali dijelom baštine.[73] Tek je krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina XX stoljeća industrijska baština došla u fokus interesa raznih grupa.

Iako je English Heritage počeo skromno, do 1933. godine u portfoliu se nalazilo 273 lokaliteta uključujući Stonehenge što je bilo u skladu s ondašnjim poimanjem kulturne baštine.[74] Nakon

[71] https://www.nationaltrust.org.uk/quarry-bank/features/the-quarry-bank-project-2014-2019 (Pristup: 14.06.2021.)
[72] Ibid.
[73] https://www.english-heritage.org.uk/about-us/our-history/ (Pristup: 14.06.2021.)
[74] Ibid.

Drugog Svjetskog rata, točnije 1949. godine promijenilo se razmišljanje i poimanje baštine. Iz tog su razloga te godine kupljeni prvi lokaliteti industrijske baštine.[75]

Slika 4: English Heritage logo

Danas English Heritage upravlja sa: 66 dvoraca, 84 sakralne građevine, 53 Rimskih ostataka, 1 bojno polje, 23 povijesna vrta, 27 utvrda i fortifikacija, 58 prapovijesnih lokaliteta, 6 povijesnih mostova, 47 skulptura u Londonu, 47 dvorana, kuća i stambenih objekata, 3 javne građevine, 7 palača, 2 polja te ono najvažnije 13 agrikulturnih i industrijskih lokaliteta.[76] Iz ovoga je vidljiva diversifikacija objekata kulturne baštine što doprinosi raznovrsnošću ponude posjetiteljima.

Prioriteti English Heritage su: inspiracija, konzervacija, uključenost i financijska stabilnost. Glavni cilj svake organizacije, pa tako i ove je financijska neovisnost. English Heritage želi do 2023. godine biti u potpunosti financijski neovisna organizacija.[77]

Prvi cilj je inspirirati sve generacije ljudi, ne samo uživo nego i putem digitalnih platformi. U vrijeme sve veće umreženosti to je ključ uspjeha. English Heritage želi privući ljude uživo na lokalitetima, putem publikacija i online. Odnosno cilj je pružiti prilike za edukaciju za sve generacije.[78]

Drugi cilj prioriteta organizacije English Heritage je konzervacija koja je vrlo bitna stavka za očuvanje baštine za buduće generacije. Pažljiva analiza svih lokaliteta je iznimno bitna stoga English Heritage prvo obnavlja najugroženije primjerke kulturne baštine tako da ih zaštiti od propadanja. Ulaganje u ljude je vrlo bitno za kulturnu baštinu. Ljudi su najvrijedniji resurs svake

[75] Ibid.
[76] https://www.english-heritage.org.uk/about-us/our-places/ (Pristup: 14.06.2021.)
[77] https://www.english-heritage.org.uk/about-us/our-priorities/ (Pristup: 14.06.2021.)
[78] Ibid.

organizacije. English Heritage promiče istraživanje i razvoj te kontinuiranu edukaciju zaposlenika.[79]

Treći cilj se odnosi na uključenost svih aktera. Prepoznali su da je baština za sve ljude, a ne samo za odabrane stoga organizacija želi uključiti što više volontera. Raznovrsnost osoblja od iznimne je važnosti. Suradnja s partnerskim organizacijama često je ključ uspjeha za promicanje baštine.[80]

Zadnji cilj odnosi se na financijsku stabilnost. Živimo u vremenu kada se svaka stavka proračuna pažljivo pregledava kako bi se smanjili troškovi. Kao što je ranije navedeno, cilj organizacije je postići financijsku neovisnost do fiskalne godine 2022./2023. Sukladno tome, cilj je povećati broj članova organizacije te ljude educirati zašto je važno biti članom te organizacije. Cilj je također i privući što veći broj posjetitelja.[81] Kulturne institucije stalno traže nove izvore financiranja, česta su iznajmljivanja prostora za razne ugostiteljske sadržaje. Upravo zato, organizacija želi veći izvor prihoda od strane muzejskih trgovina i ugostiteljskih objekata. Također, cilj je i smanjiti troškove poslovanja te time racionalizirati troškove.[82]

4.2. Industrijska baštine Belgije

Belgija je postala prva država kontinentalne Europe koja je uvela moderne tehnike proizvodnje tekstila. Uz tekstilnu industriju, Belgija je bila vrlo važna zemlja zbog svojih rudnika. Grad Antwerp ima mnogo lokaliteta industrijske baštine koji uključuju: skladišta, kanale, željeznice, brodogradilišta, tvornice i slično. Do Drugog svjetskog rata Belgija se kao i mnoge druge države isticala svojim posebnim arhitektonskim stilovima i načinom gradnje industrijskih objekata. No poslije rata uvedena je standardizacija gradnje pa je tako uključen armirani beton, staklo i čelik. Belgija se na taj način izjednačila s ostatkom svijeta.[83]

[79] Ibid.
[80] Ibid.
[81] Ibid.
[82] Ibid.
[83] https://www.researchgate.net/publication/348383535_The_Overview_of_the_Conservation_and_Renewal_of_the_Industrial_Belgian_Heritage_as_a_Vector_for_Cultural_Regeneration (Pristup: 13.06.2021.)

Belgija je zbog svog nizinskog terena poznata po željeznicama i tramvajskim sistemima. Sukladno tome, dobro su zaštićene lokomotive i vlakovi. Uz to, postoji mnogo primjera tramvajskih sistema koji su dobili adekvatnu razinu zaštite i priznanja. Jedan od primjera je tramvaj Historique Lobbes-Thuin gdje posjetitelji mogu razgledati vlakove, tračnice, željezničke stanice i razne druge predmete.[84]

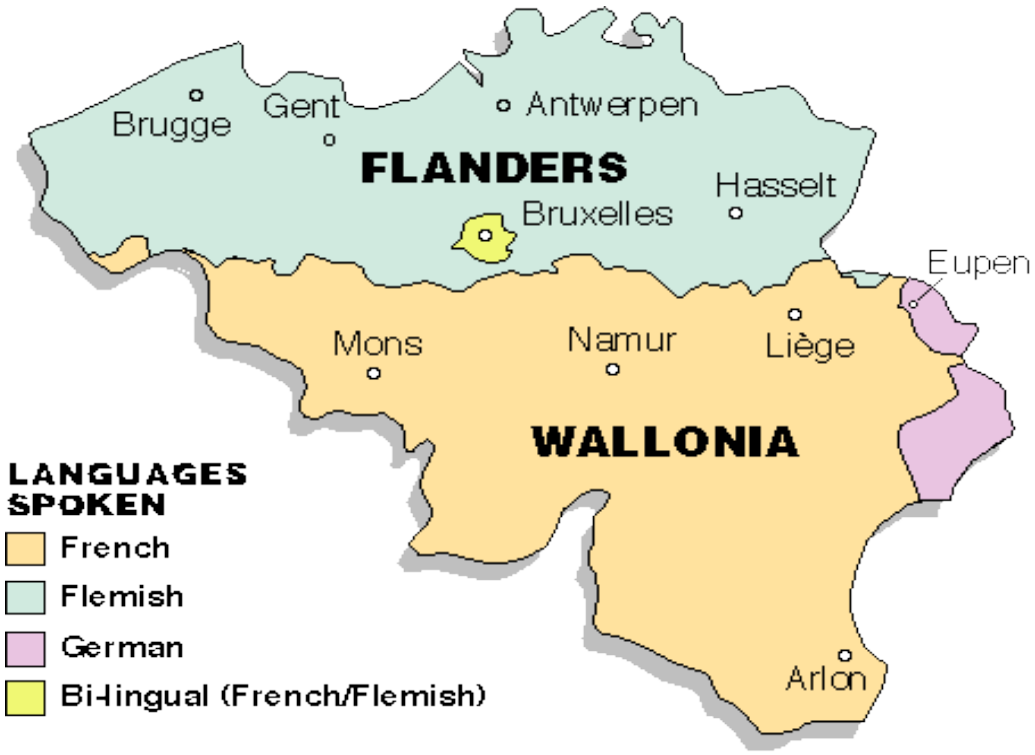

Slika 5: Historique Lobbes-Thuin tramvaji

Ranije je spomenuto da je Belgija poznata po svojim rudnicima. Oni predstavljaju vrlo važan dio povijesti i kulturne baštine. Rudnici su dugo godina bili zanemareni dio povijesti zbog negativne konotacije koju vuku. Oni su izvori bogatstva, ali i bolesti, siromaštva i često smrti. Zbog svoje veličine te mogućih opasnosti, ljudi su izbjegavali rudnike, iako rudnici u ljudima izazivaju ugled, ponos i strahopoštovanje upravo zato što su ti rudnici imali veliku ulogu kod ljudi. Rudnici su ljudima pružili priliku za prehranjivanjem svojih obitelji. Umjesto da se takva mjesta sruše, puno bolji način je da se transformiraju i obnove, ali bitno je da zadrže dio te industrije.[85] Tako bi se dobila savršeno rješenje, stari industrijski objekti dobivaju novo značenje i novu ulogu.

[84] Ibid.
[85] Ibid.

Kao i u mnogim državama i u Belgiji se očituje to da svaka regija ima svoju kulturu, jezik, običaje pa i različitu industrijsku baštinu. U Walloniji vlada teška industrija, u Flandriji tekstilna, dok u Briselu vlada uslužna industrija. Sukladno tome, svaka regija na različite načine pristupa zaštiti i istraživanju svoje baštine. Upravo iz tog razloga svaka regija ima ultimativnu prednost, iz svoje baštine želi stvoriti nešto novo, nešto bolje što druge regije nemaju.[86]

Slika 6: Politička karta Belgije

Belgijska industrijska baština nije tako široka i bogata kao što je to primjerice Američka, Britanska ili Njemačka. Belgija se ne može pohvaliti raznovrsnošću industrijskih grana, no bogatstvo industrijske baštine svejedno postoji. Također, zbog Belgijskog političkog uređenja svaka regija je posebna na svoj način te ima različitu industriju koju treba zaštititi i dati joj novu namjenu.

[86] Ibid.

4.2.1. Blegny rudnik

Rudarstvo u Blegnyju počinje u 16. stoljeću, no tek je početkom XX stoljeća, rudnik imao svoje zlatno doba. Godine 1931. rudnik je dosegao proizvodnju od 84.000 tona ugljena. Za vrijeme Drugog svjetskog rata razni dijelovi rudnika su uništeni no vrlo su brzo obnovljeni zbog potrebe stanovništva. Do 1975. godine rudnik je poslovao normalno, no uslijed sve smanjene potražnje za ugljenom, rudnik je zatvoren 1980. godine.[87]

Iako je rudnik zatvoren 1980. godine, lokalne su vlasti došle na ideju kako da odaju počast svim radnicima i njihovim obiteljima. Iste je godine muzej otvoren te je kroz vrijeme došao do brojke od 100 000 posjetitelja te ovaj muzej savršeno prikazuje industrijsku baštinu u toj regiji.[88]

Od 2012. godine ovaj je rudnik zajedno s još tri rudnika: Le Bois du Cazier, Bois-du-Luc te Grand-Hornu uvršten na UNESCO popis svjetske baštine.[89] Uvrštenjem na ovaj popis rudnici u Walloniji dobili su priznanje kakvo zaslužuju.

Slika 7: Blegny rudnik

[87] https://www.blegnymine.be/en/little-bit-history (Pristup: 13.06.2021.)
[88] Ibid.
[89] https://whc.unesco.org/en/list/1344 (Pristup: 13.06.2021.)

4.2.2. Muzej industrije Ghent

Muzej je danas smješten u bivšoj zgradi tekstilne tvornice koja je izgrađena 1905. godine. Ghent se dugo godina smatrao Manchesterom kontinentalne Europe zbog svoje jake industrije. Muzej predstavlja industriju od 1750. godine pa do danas te savršeno ilustrira povijest industrijskog društva u kojem mi danas živimo.[90]

Slika 8: Muzej industrije Ghent

Ghent je bio glavno mjesto Belgijske tekstilne industrije do Prvog svjetskog rata. Sukladno tome, u muzeju se nalazi „*Spinning Jenny*“, odnosno mašina koja je služila u proizvodnji tekstila. Glavna zgrada muzeja sastoji se od pet katova te je u svakoj smještena drugačija zbirka.[91] Muzej stavlja veliki naglasak na očuvanje izvornih zgrada te svaka ima svoju povijest. Ipak, muzej je shvatio da se treba dodatno razvijati, prostori starih zgrada nisu adekvatni za smještaj dodatnih sadržaja poput ugostiteljskih sadržaja i trgovina. Upravo je zato muzej sagradio novu zgradu gdje su smješteni ti objekti.[92]

[90] https://www.erih.net/i-want-to-go-there/site/museum-of-industry (Pristup: 13.06.2021.)
[91] Ibid.
[92] https://www.erih.net/i-want-to-go-there/site/museum-of-industry (Pristup: 13.06.2021.)

Muzej ima nekoliko stalnih postava od kojih je jedan poseban. Izložba *„O ljudima i strojevima“* prikazuje dvanaest muškaraca i žena u različitim vremenskim razdobljima od 1660. godine do 1965. godine. Svaki od njih priča priču kakvi su bili njihovi životi i kako su strojevi muzeja utjecali na njih. Unutar tog postava prikazani su filmovi, fotografije i drugi dokumenti.[93]

Uz stalne izlože, muzej redovito organizira i povremene izložbe. Jedna od njih je i izložba Alexandra Dumareya nazvana *„Katedrale industrije“*. Cilj ove izložbe je prikazati crno bijele fotografije industrijskih objekata iz prošlosti te to povezati s današnjim stanjem. Izložba prikazuje trideset fotografija bivših tekstilnih tvornica te jesu li one i dan danas tu ili su srušene.[94]

[93] https://www.industriemuseum.be/en/events/about-people-and-machinery (Pristup: 13.06.2021.)
[94] https://www.industriemuseum.be/en/events/alexander-dumarey-cathedrals-of-industry (Pristup: 13.06.2021.)

5. INDUSTRIJSKA BAŠTINA U HRVATSKOJ

5.1. Tehnički muzej Nikola Tesla

Tehnički muzej Nikola Tesla osnovan je 1954. godine te su mu inspiracija bili slični muzeji vezani uz tehniku u Europi. Naravno, ideja o osnivanju ovog muzeja javila se još početkom 20. stoljeća kada je bilo očito kako se industrija razvija. Realizator ovog muzeja bio je prof. Dr. Sc. Božo Težak dok je prvi ravnatelj muzeja bio Predrag Grdenić.[95] *„Zamisao muzeja je bila ta da djeluje kao edukacijski centar na podučavanju boljeg razumijevanja prirodnih znanosti i tehnike.“*[96] Isprva nazvan Tehnički muzej, muzej je 2015. godine promijenio ime u Tehnički muzej Nikola Tesla.[97]

Kao i kod svakog novog muzeja, najveći problem je upravo prostor. Prostor iziskuje većinu financijskih sredstava svakog novog muzeja. Maroević za prostor muzeja navodi da je to *„okvir u kome se zbiva gotovo cjelokupna muzeološka djelatnost muzejske ustanova. Također, navodi da su se prve muzejske zgrade počele graditi u 19. stoljeću, kad je muzej prerastao iz zbirke u ustanovu. Te su zgrade slijedile palatinski koncept reprezentativne palače.“*[98] Prostor današnjeg Tehničkog muzeja ima vrlo zanimljivu povijest, na tom je prostoru djelovala remiza, odnosno tramvajsko spremište sve do 1936. godine. Prilikom radova na prostoru muzeja nađene su tramvajske tračnice što govori o dugoj povijesti industrijske baštine na prostoru muzeja. Iako je muzej osnovan 1954. godine, nije odmah imao svoje prostore. Trenutni prostori muzeja izgrađeni su 1949. godine za potrebe Zagrebačkog Velesajma te je tek nakon preseljenja Velesajma muzej dobio ovaj prostor 1959. godine.[99] Ovaj je prostor bio privremene namjene, kao kratkotrajno rješenje za potrebe Zagrebačkog Velesajma.[100] Zgrada je posebna zbog činjenice da je da je ona primjer izvorne drvene urbane arhitekture te je proglašena nepokretnim kulturnim dobrom Republike Hrvatske.[101] Zgrada sama po sebi predstavlja dio industrijske

[95] https://tmnt.hr/hr-hr/info/povijest (Pristup: 08.06.2021.)
[96] Ibid.
[97] https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=60650 (Pristup: 08.06.2021.)
[98] Maroević, I. (1993). 'Uvod u muzeologiju', Zavod za informacijske studije, Zagreb, str. 86.
[99] https://tmnt.hr/hr-hr/info/povijest (Pristup: 08.06.2021.)
[100] https://hvm.mdc.hr/tehnicki-muzej,800:ZAG/hr/info/ (Pristup: 08.06.2021.)
[101] https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-2133 (Pristup: 08.06.2021.)

baštine grada Zagreba, što zbog svoje arhitekture te načina gradnje. Iako je jednostavnog dizajna i oblika ona je neizostavan dio Zagreba. U slučaju požara i ostalih nepogoda, muzej te njegova građa bili bi uništeni zbog činjenice da je većina zgrade muzeja obložena drvom stoga postoji veća opasnost od požara.

Slika 9: Tehnički muzej Nikola Tesla

Tehnički muzej Nikola Tesla je u kategoriji specijalnih muzeja u Hrvatskoj. Ovaj muzej zajedno sa šest muzeja u Hrvatskoj ima status matičnog muzeja. Postoje dvije razine matičnosti, prva i druga razina. *„Matični muzeji koji obavljaju matičnu djelatnost prve razine ustrojeni su po odjelima prema povijesnim, regionalnim ili znanstvenim kriterijima, a muzejska građa i muzejska dokumentacija je ustrojena po muzejskim zbirkama i dokumentacijskim zbirkama. Matični muzeji koji obavljaju matičnu djelatnost prve razine imaju obvezu ustrojavanja restauratorsko-konzervatorskog odjela.“*[102] Druga razina matičnosti se odnosi na muzeje koji su opći ili specijalizirani od regionalnog značaja te ih također ima šest.[103] Ivo Maroević je matičnost definirao na sljedeći način. *„Matičnost u sustavu muzejskih ustanova je organizirani oblik djelovanja koji osigurava jedinstvenost pristupa stručnom i znanstvenom muzejskom radu i obavljanju muzeoloških funkcija, vertikalnu povezanost ustanova višeg i nižeg statusa kroz*

[102] http://www.propisi.hr/print.php?id=6107 (Pristup: 08.06.2021.)
[103] Ibid.

definiranu hijerarhičnost, organiziranu suradnju među njima, stručnu pomoć i nadzor nad radom muzejskih ustanova, kao i jedinstvenu politiku prikupljanja i potrebne distribucije muzejske građe radi koncentriranja kvalitete i formuliranja kulturnih prostora (područja) na razini države, kroz sve oblike muzejske djelatnosti.“[104] Tehnički muzej Nikola Tesla spada u prvu razinu matičnosti te je zadužen za muzeje znanosti i tehnike, zbirke i građu.[105] Ovaj je status dobio 1998. godine usvajanjem tadašnjeg *„Zakona o muzejima“*.[106]

Kao i mnogi muzeji, Tehnički muzej Nikola Tesla se može pohvaliti bogatom muzejskom knjižnicom. Ova je knjižnica stara kao i sam muzej. Namjena joj je bila da služi potrebama muzeja, no s godinama je proširila djelatnost. Knjižnica ima 12 000 svezaka koji se tiču tehnike i tehničkih znanosti te je podijeljena u nekoliko zbirki.[107] *„Zbirke su: Zbirka građe vezana uz povijest i izdavaštvo Tehničkog muzeja Nikola Tesla, Zbirka stručne muzeološke literature vezana uz povijest i razvoj tehničkih muzeja i muzeja znanosti i tehnike, Stručna literatura za zbirke monografija i periodike, Zbirka referentne građe (enciklopedije, specijalizirane rječnike i priručnike, kataloga, vodiče, leksikone i sl.).“*[108] Muzejska knjižnica Tehničkog muzeja je prepoznala trendove u svijetu stoga je otvorena za javnost. Građani mogu dobiti uvid u stručnu literature kao i djelatnici muzeja.

Svaki muzej započinje skromno, pa tako i Tehnički muzej. Isprva muzej nije imao svoje prostore, a kasnije ih je dobio. Slična je stvar i sa zbirkama i predmetima. Muzejski fundus započeo je s donacijama Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, tadašnjeg Tehničkog fakulteta, Hrvatskog prirodoslovnog društva te Narodne tehnike Hrvatske.[109]

Temelj svakog muzeja su upravo muzejske zbirke. Tehnički muzej se može pohvaliti činjenicom što ih ima ukupno 41.[110] One su: *„Projektori nepokretnih slika, Nafta, Uzorci kabela, Računska tehnika, Kemija, Instrumenti i učila, Geodezija, Gramofoni i magnetofoni, Tehnika pisanja i umnožavanja teksta, Elektrokemijska tehnika, Velikani hrvatske znanosti i tehnike, Medicinska tehnika, Rendgenska tehnika, Fotografska tehnika, Kućanska tehnika, Telegrafija i telefonija, Računalna tehnika, Elektroenergija, Radijska i televizijska tehnika, Fizika, Strojarstvo, Motori s*

[104] Maroević, I. (1993). 'Uvod u muzeologiju', Zavod za informacijske studije, Zagreb, str. 83.
[105] https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_02_16_338.html (Pristup: 08.06.2021.)
[106] https://tmnt.hr/hr-hr/info/povijest (Pristup: 08.06.2021.)
[107] https://tmnt.hr/hr-hr/knjiznica (Pristup: 08.06.2021.)
[108] Ibid.
[109] https://www.hztk.hr/tehnicki-muzej-u-zagrebu.aspx (Pristup: 08.06.2021.)
[110] https://tmnt.hr/hr-hr/info/povijest (Pristup: 08.06.2021.)

unutarnjim izgaranjem, Uredska oprema i pribor, Kinematografska tehnika, Ratna tehnika, Astronomija i astronautika, Parni strojevi, Modeli toplinskih strojeva „Kolin“, Mišićna energija, energija Sunca, vode i vjetra, Tekstilna tehnika, Obrti, Prometna tehnika, Rasvjeta, Rudarska tehnika, Nosači zvuka, Zaštitna oprema, Crpke, Geologija, Metalurgija, Poljoprivredna tehnika, Vatrogasna tehnika.“[111] Vidljivo je kako Tehnički muzej vrlo pozorno prati trendove u muzejima te sukladno tome osniva nove zbirke.

U postojećem stalnom postavu muzeja posjetiteljima je prezentirano 12 tematskih jedinica. One su: *„Astronautika s planetarijem, Demonstracijski kabinet Nikole Tesle, Avionski i drugi motori, Transformacija energije, Odjel i centar obnovljivi izvori i energetska učinkovitost, Vatrogastvo, Promet, Zemljomjerstvo, katastar, Osnove poljodjelstva s apisarijem, Rudarstvo, geologija, nafta, Rudnik i Otvorena vrata.“*[112]

Slika 10: Unutrašnjost muzeja

Iz svega navedenog vidljivo je kako je Tehnički muzej Nikola Tesla uistinu važan muzej u Hrvatskoj, ne samo u polju industrijske baštine, nego i u polju kulturne baštine i povijesti.

[111] https://tmnt.hr/hr-hr/zbirke (Pristup: 08.06.2021.)
[112] https://tmnt.hr/hr-hr/stalni-postav (Pristup: 08.06.2021.)

5.2. Hrvatski željeznički muzej

Hrvatski željeznički muzej je od strateškog značaja za Republiku Hrvatsku. Muzej ima zadaću prikupiti i sačuvati predmete koji se tiču željeznica. Jedina je takva ustanova na području Republike Hrvatske kojoj je isključiva zadaća željeznička baština.

„Muzej se bavi prikupljanjem, čuvanjem, zaštitom, stručnom obradom i odgovarajućom prezentacijom željezničkih vozila, strojeva, uređaja, arhivskog gradiva i drugih povijesno obilježenih predmeta vezanih uz nastanak i razvoj željezničkog sustava u Hrvatskoj od 1860. godine do danas.“[113] Željeznička baština je izrazito popularan i važan aspekt kulturne baštine koji privlači velik broj entuzijasta. Činjenica da Hrvatski željeznički muzej prikuplja građu od samih početaka željeznice na ovim prostorima čini ga posebnim.

Želja za osnivanjem željezničkog muzeja stara je kao i sama željeznica. Tek se 1966. godine pojavila ideja za osnivanjem posebnog željezničkog odjela u sklopu današnjeg Tehničkog muzeja, no zbog neadekvatnog prostora ta je ideja napuštena. Početkom devedesetih, točnije 1991. godine službeno je osnovan Željeznički muzej Hrvatske koji je 2001. godine preimenovan u Hrvatski željeznički muzej.[114]

Mnogi istaknuti zaljubljenici u željeznice poput prof. dr. Antuna Bauera trudili su se da se muzej otvori te su tom prilikom objavili zbornik radova na temu željezničkog muzeja u Zagrebu. Strateški pristup muzeja od devedesetih godina do danas je ostao gotovo nepromijenjen.[115] *„Željeznica u sebi ima specifičnu ljepotu i estetski doživljaj kakav se ne može dobiti drugim prijevoznim sredstvima. Ona u sebi sadrži brzinu, funkcionalnost, dizajn, ali i romantiku, pogotovo parne lokomotive.“*[116]

Hrvatski željeznički muzej kao mnogo kulturnih, ali i objekata industrijske baštine ima mnogo problema. Glavni nedostatak ovog muzeja je taj što nema svoj prostor. Muzej je od samih početaka smješten na području tvornice TŽV Gredelj koja je imala svoje pogone u neposrednoj blizini Glavnog kolodvora u Zagrebu. U međuvremenu, TŽV Gredelj je iselio iz te lokacije te je muzej ostao sam. Muzej također nema svoje prostore gdje bi u adekvatnim uvjetima mogao

[113] https://muzej.hzinfra.hr/?page_id=77 (Pristup: 02.06.2021.)
[114] https://muzej.hzinfra.hr/?page_id=79 (Pristup: 02.06.2021.)
[115] Ibid.
[116] Ibid.

izlagati svu svoju muzejsku građu.[117] Ova lokacija bivše tvornice idealno je mjesto za sve željezničke entuzijaste.

Iako je željeznička baština poput vagona, vlakova i lokomotiva dizajnirana za vanjske vremenske uvjete, to ne može biti trajno rješenje. Gotovo sva takva građa nalazi se vani gdje je izložena vremenskim elementima. U sklopu kompleksa muzeja nalazi se 20 željezničkih vozila poput: lokomotiva i vagona.[118] Ostalih 15 parnih lokomotiva smješteno je na kolodvorima diljem Hrvatske.[119] Za razliku od željezničkih vozila koja su smještena u sklopu muzeja, ove lokomotive iako promiču željezničku baštinu su od stalne opasnosti od moguće devastacije. Nedostatak video nadzora i redovite kontrole može dovesti do uništavanja lokomotiva koje predstavljaju vrijedan dio željezničke baštine. Dislocirane zbirke bi trebale biti bolje zaštićene od strane muzeja, kao i HŽ Infrastrukture koja je zadužena za željezničku imovinu.

Slika 11: Hrvatski željeznički muzej

Hrvatski željeznički muzej važan je za očuvanje sjećanja na Domovinski rat. Upravo zato, muzej u sklopu kolodvora Split Predgrađe ima izložen oklopni vlak koji se koristio u obrani domovine. Također, muzej ima izloženu kompoziciju vlaka u Kulturnom centru Mate Lovraka u Velikom

[117] https://muzej.hzinfra.hr/?page_id=77 (Pristup: 02.06.2021.)
[118] Ibid.
[119] https://muzej.hzinfra.hr/?page_id=79 (Pristup: 02.06.2021.)

Grđevcu koja predstavlja važan dio književne baštine. Muzej je od svog osnutka jako aktivan u konzerviranju i obnovi željezničke baštine. Upravo je od 1991. godine obnovljeno 24 lokomotiva te dva teretna vagona. Također je obnovljen i poštanski vagon iz 1965. godine iz doba kada se glavnina pošte prevozila željeznicom.[120] Ovaj je vagon u sklopu otvorenja izložbe *Industria humanitas est* (Industrija je kultura) predstavljen javnosti gdje je rečeno kako je ovaj vagon obnovljen prema svim pravilima struke, odnosno poštivao se originalni izgled vagona te njegova namjenu. Gdje je to bilo moguće, namijenjen je dio za izložbu.[121]

Ivo Maroević muzejsku zbirku definira kao *„skup muzealija koja je rezultat procesa njihove akumulacije i sinkrone promjene konteksta. Predmet koji je živio u primarnom ili bio odložen u arheološkom kontekstu, prelaskom u muzeološki kontekst postaje sastavnim dijelom zbirke u kojoj, koliko god da dokumentira sredinu iz koje je izdvojen i kao jedinka je izvor informacija i znanja, kida i gubi veze s realnim svijetom i prelazi u sistematizirani svijet znanja u kojem postaje dijelom nekog novog skupa, kome je prije tek posredno pripadao.“*[122] Iz ove je definicije vidljivo koliko je muzejska zbirka bitna za muzej. Ona postaje novi dio muzeja te je sastavni dio istog.

„Hrvatski željeznički muzej ima sljedeće zbirke: Zbirka željezničkih vozila i dijelova, Zbirka maketa, Zbirka odora, uredske opreme i pribora, Zbirka strojeva, aparata, alata i opreme, Zbirka signalnih, svjetlosnih i telekomunikacijskih uređaja, Zbirka izgradnje i održavanje pruga, Zbirka voznih redova, Zbirka razglednica, Zbirka tehničke dokumentacije, Zbirka osobne i službene dokumentacije i Vinkovačka željeznička zbirka.“[123] Osim toga muzej nastavlja s osnivanjem novih zbirki te je tako u procesu sređivanja: Zbirke fotografija i Zbirke propisa, povijesnih osvrta i drugih napisa o željeznici. Koliki je značaj ovog muzeja, no i ovih zbirki govori činjenica da je u Registar kulturne baštine RH upisano osam zbirki.[124] One su: *„Zbirka željezničkih vozila i dijelova, Zbirka maketa, Zbirka strojeva, aparata, alata i opreme, Zbirka voznih redova, Zbirka razglednica, Zbirka signalnih, svjetlosnih i telekomunikacijskih uređaja i*

[120] https://muzej.hzinfra.hr/?page_id=77 (Pristup: 02.06.2021.)
[121] Marohnić, D. (2007). 'Industria Humanitas est', *Informatica museologica*, 38(3-4), str. 164-165. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/134643 (Pristup: 02.06.2021.)
[122] Maroević, I. (1993). 'Uvod u muzeologiju', Zavod za informacijske studije, str. 158.
[123] https://muzej.hzinfra.hr/?page_id=46 (Pristup: 02.06.2021.)
[124] Ibid.

Zbirka osobne i službene dokumentacije. Kao arhivsko gradivo zaštićena je Zbirka tehničke dokumentacije."[125]

Muzej je kroz svoje djelovanje organizirao mnogo izložbe koje su imale zadatak predstaviti željeznicu kroz godine. Stalna izložba pod nazivom „Životopis vinkovačkoga prometnog čvorišta, Željeznički kolodvor Vinkovci" nalazi se na željezničkom kolodvoru Vinkovci.[126] Kao što je slučaj i s lokomotivama, muzej doista djeluje na cijelom području države. Ova je izložba rezultat suradnje Udruge željezničkih umirovljenika Vinkovci te Hrvatskog željezničkog muzeja. Članovi udruge godinama su se bavili prikupljanjem i čuvanjem predmeta važnih za željeznice te su 2011. godine odlučili donirati zbirku muzeju. Izložba se sastoji od različitog inventara, dokumenata te replike pruge zajedno s vozilima i mehaničkim signalnim uređajima. Ono što je posebno važno je činjenica da su članovi udruge kao i muzej prepoznali neadekvatne uvjete čuvanja te zbirke te poduzeli određene korake kako sačuvati predmete za buduće generacije. Predmeti u zbirci će se redovito rotirati, bit će postavljene replike te određeni predmeti odlaze na restauraciju.[127]

Slika 11: Stalna izložba „Životopis vinkovačkoga prometnog čvorišta, Željeznički kolodvor Vinkovci"

[125] Ibid.
[126] https://muzej.hzinfra.hr/?page_id=54 (Pristup: 02.06.2021.)
[127] Bunijevac, H., i Štefanac, T. (2011). 'Stalna izložba Hrvatskoga željezničkog muzeja u Željezničkom kolodvoru Vinkovci', *Informatica museologica*, 42(1-4), str. 92-94. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/134283 (Pristup: 02.06.2021.)

5.3. Željeznička industrijska baština Zagreba i Rijeke

Američko društvo arhitekata pod pojmom *„industrijsko nasljeđe između ostalog smatra prometne zgrade vezane uz željeznice, odnosno kolodvore, radionice, dokove sa skladištima, objekte javnih službi te objekte za smještaj.“* Šepić navodi pošto su takvi objekti prvenstveno u samom središtu grada oni postaju samo srce grada.[128] Sličan je slučaj i u Zagrebu, Glavni kolodvor nalazi se u samom srcu grada te je postao simbol Zagreba.

Grad Zagreb bogat je velikim brojem objekata željezničke baštine. Tome može zahvaliti to što je već 1869. godine izgrađena pruga koja je povezivala Zagreb s Budimpeštom. Glavna željeznička postaja prvih nekoliko desetljeća bio je današnji Zapadni kolodvor. Glavni kolodvor otvoren je 1892. godine. Ubrzo nakon otvorenja novog gradskog kolodvora pojavila se potreba za izgradnju prostorija za održavanje vlakova.[129] Zagrebački zapadni kolodvor izgrađen je 1862. godine kao dio željezničke trase Zidani Most-Zagreb-Sisak.[130] „Izgradnja same zgrade simboličnog je i povijesnog značenja kao točka ulaska željeznice u Zagreb koja je omogućila njegov razvoj iz malog perifernog grada u gospodarsko, industrijsko, tranzitno, prometno i kulturno središte.“[131]

Briga za radnike željezničkog poduzeća bila je vrlo važna stavka u poslovanju. Na području Zagreba postoje objekti koji su bili posebno građeni za potrebe radnika željezničkog poduzeća. Kulturno - povijesna cjelina "Željeznička kolonija" u Zagrebu upisana je u Registar kulturnih dobara RH. *„Regulatorna osnova grada Zagreba iz 1923. godine, predviđala je formiranje niza manjih vrtnih naselja oko perivoja Maksimir, kao urbanističke dominante. Stanovi za željezničare Državnih željeznica u Zagrebu, planirani su u 15 blokova, s dva trga. Tipski projekti prizemnih nizova i katnih zgrada izrađeni su u Birou željezničke direkcije. Određuje se da, ukoliko više zgrada zajedno budu činile jednu grupu, ova vanjštinom treba biti cjelina, jednake visine, s istim pokosom krovišta.“*[132]

[128] Šepić, Lj. (2007). 'Tehničko naslijeđe 19. i 20. stoljeća kao dio gradskog identiteta Zagreba', *Informatica museologica*, 38(1-2), str. 30-32. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/134655 (Pristup: 02.06.2021.)
[129] Andrijević, S., Bašić, S., i Tutek, I. (2005). 'Željeznica u prostornim planovima grada Zagreba', *Prostor*, 13(2(30)), str. 175-184. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/10725 (Pristup: 02.06.2021.)
[130] https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-6713 (Pristup: 02.06.2021.)
[131] Ibid.
[132] https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-1530 (Pristup: 02.06.2021.)

Slika 12: „Željeznička kolonija“

Svakako najznačajniji objekt željezničke industrijske baštine je bivši kompleks tvornice TŽV Gredelj. Kompleks je izvorno nazvan *„Strojarnica Ugarskih državnih željeznica“* te je danas napušten. Ovaj je objekt od 1894. godine kada je izgrađen do početka ovog stoljeća bio strateški i gospodarski jedno od najvažnijih industrijskih postrojenja u Zagrebu. Osim samog kompleksa građevina, veliku baštinsku vrijednost imaju i autentični interijeri i tehnička oprema radionica za popravak lokomotiva i vagona s kraja 19. Stoljeća.[133] Ova lokacija bila bi idealna za kompletni smještaj Hrvatskog željezničkog muzeja zbog povijesne i kulturne povezanosti. Također, lokacija se nalazi u samom centru grada što bi ovaj muzej savršeno uklopilo u ostale muzeje u gradu koji se također nalaze u centru. Marohnić navodi kako je područje bivše tvornice pod zaštitom kao kulturno dobro, *„prenamjena u muzej bi bilo jedino razumno rješenje za taj prostor.“*[134]

[133] Arčabić, G. (2007). 'Zagrebačka industrijska baština u Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske: pregled, stanje, potencijali', *Informatica museologica*, 38(1-2), str. 22-29. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/134654 (Pristup: 02.06.2021.)

[134] Marohnić, D. (2007). 'Industria Humanitas est', *Informatica museologica*, 38(3-4), str. 164-165. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/134643 (Pristup: 02.06.2021.)

Slika 13: TŽV Gredelj

Zgrade radionice za otpremu kola vrednovane su kao kulturno dobro zbog stupnja očuvanosti te sadržanosti svih bitnih izvornih prostornih, konstrukcijskih, graditeljskih i oblikovnih obilježja. Međutim nisu sve zgrade zaštićene kao kulturno dobro. Paladino navodi kako zgrada radionice za opremu lokomotiva, kovačnice-tokarnice i vodotornja, također datiraju iz utemeljiteljske faze, ali su kasnijim dogradnjama i promjenama tijekom upotrebe, dobrim dijelom postale nečitljive i neprepoznatljive. Taj graditeljski fond, premda dokumentira obilježja industrijske arhitekture s kraja 19. i početka 20. stoljeća, ne posjeduje spomenička obilježja.[135] Ove se zgrade savršeno uklapaju u urbanu sredinu iz doba u kojem su nastale. *„Prostorni obrazac ovih zgrada je strojarničkog sklopa s ortogonalnom prostornom strukturom i mjerilom korespondira s urbanističkim tendencijama vremena svoga nastanka i donjogradskom urbanom matricom."*[136]

Kao i Zagreb, Rijeka je također bogata željezničkom baštinom. Rijeka nije morala čekati dugo nakon Zagreba da bi bila prometno povezana. Posebno mjesto među primjerima riječke

[135] Paladino, Z. (2009). 'Zaštita zagrebačke industrijske baštine izradbom konzervatorskih elaborata Gradskoga zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu', *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 33/34(33/34), str. 147-172. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/93497 (Pristup: 02.06.2021.)
[136] https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-1540 (Pristup: 02.06.2021.)

željezničke industrijske baštine ima i okretaljka s radioničkim kompleksom na Mlaki. Ovaj je objekt građen početkom dvadesetog stoljeća što mu daje izvanrednu baštinsku vrijednost. Objekt je i danas u funkciji te ima elemente modernizma te historicizma.[137]

Slika 14: Željeznička okretaljka u Rijeci

Također, važna su i željeznička skladišta pod oznakama 31, 32, 33 koje su zaštićena kao kulturno dobro. Do 1914. godine na tom je području bilo 22 skladišta od kojih su danas samo neka ostala, ostala su nažalost porušena.[138] Željeznička skladišta IIIb počela su se graditi 1881. godine te se smatraju izuzetno funkcionalnim građevinama. Cilj ovih skladišta bio je olakšati pretovar robe iz vagona u skladište i obratno.[139] Ova skladišta predstavljaju izuzetno dobro očuvani dio riječke željezničke industrijske baštine.

[137] https://muzej.hzinfra.hr/?page_id=73 (Pristup: 08.06.2021.)
[138] Ibid.
[139] http://www.casopis-gradjevinar.hr/assets/Uploads/JCE_67_2015_4_8_Industrijska2.pdf (Pristup: 08.06.2021.)

Slika 14: Željezničko skladište IIIb

5.4. Brod „Galeb“

Brodovi predstavljaju vrlo važan dio industrijske baštine. Hrvatska se može pohvaliti brodom Galeb koji je izvrstan primjer brodske industrijske baštine. Brod Galeb je kroz svoju dugu karijeru primijenio mnogo vlasnika te je imao i mnoge namjene. Izgrađen je i porinut u brodogradilištu Ansaldo, u Genovi u Italiji 1938. godine. Izvornog imena Ramb III namjena mu je bila kao transportni brod. Ramb III dio je klase nekoliko brodova koji su osim transportne namjene imali i namjenu kao priručno ratno plovilo koje se moglo u vrlo kratko vrijeme prilagoditi potrebama Talijanske mornarice.[140]

Ramb III se može pohvaliti i ratnom karijerom što ga svrstava na vrlo kratak popis plovila u Hrvatskoj koja su sudjelovala u oružanim sukobima te su sačuvana. U Talijanskoj službi brod se koristio kao transport te pratnja konvoja te je uglavnom plovio na relaciji Italija-Albanija te Italija-Sjeverna Afrika. Brod je oštećen od strane Britanske podmornice te je otplovio u Trst gdje je vrlo brzo ušao u službu Njemačke mornarice.[141]

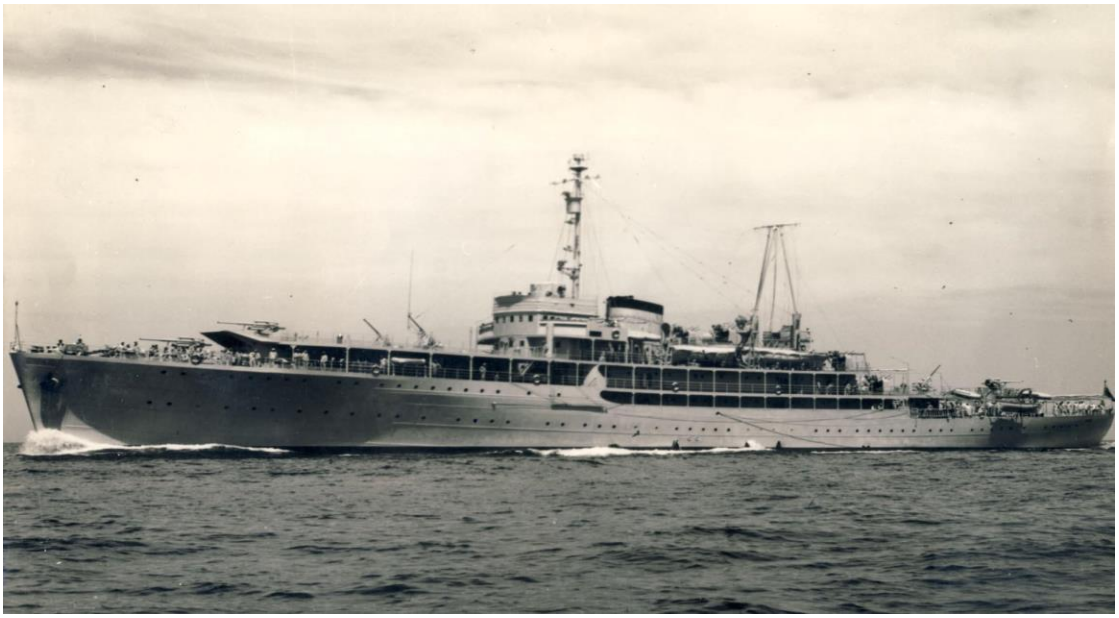
Nakon kapitulacije Italije 1943. godine, brod prelazi u Njemačke ruke te vrlo brzo dobiva novu namjenu. Brod je prenamijenjen za izbacivanje mina te je dobio ime Kiebitz, Kiebitz je tijekom

[140] Freivogel, Z. (2006). Into History Under Three Names: "Ramb III - Kiebitz - Galeb". *Warship International, 43*(2), 169-182. http://www.jstor.org/stable/44893397 (Pristup: 09.06.2021.)
[141] Ibid.

1944. godine na području Sjevernog Jadrana izbacio više od 5000 mina.[142] Tijekom boravka u Riječkoj luci, brod je potopljen te je ostao na dnu nekoliko godina.[143]

Uspostavom Jugoslavije, brod je izvučen 1948. godine te je odveden u brodogradilište Uljanik u Puli. Nakon remonta ušao je u upotrebu kao školski brod Galeb Jugoslavenske ratne mornarice. Kroz svoju karijeru u Jugoslaviji služio je kao školski brod, minopolagač te kao predsjednička jahta. Brod je nazvan brodom mira zbog Jugoslavenske uloge u Pokretu nesvrstanih.[144] Malo se brodova može pohvaliti različitim namjenama kao što ih je imao Galeb, što ga čini posebnim dijelom povijesti.

Josip Broz Tito brodom je posjetio mnoge dijelove svijeta što je pridonijelo promicanju Jugoslavije kao moderne i nesvrstane zemlje. Neke od zemalja koje je Galeb posjetio su: Indija, Šri Lanka, Indonezija, Egipat, Malta, Ujedinjeno Kraljevstvo te mnoge druge zemlje. Galeb je u Jugoslavenskoj službi posjetio 18 zemalja, 108 stranih državnika ga je posjetilo te je proveo 549 dana na moru.[145]

Slika 16: Brod Galeb

[142] https://rijeka2020.eu/o-epk-projektu/obnova-zgrada/brod-galeb/ (Pristup: 09.06.2021.)
[143] Freivogel, Z. (2006). Into History Under Three Names: "Ramb III - Kiebitz - Galeb". *Warship International, 43*(2), 169-182. http://www.jstor.org/stable/44893397 (Pristup: 09.06.2021.)
[144] Ibid.
[145] Freivogel, Z. (2006). Into History Under Three Names: "Ramb III - Kiebitz - Galeb". *Warship International, 43*(2), 169-182. http://www.jstor.org/stable/44893397 (Pristup: 09.06.2021.)

Nakon smrti Josipa Broza Tita brod gubi svoju ulogu kao jahta i školski brod te se većinom koristio kao mjesto susreta raznih organizacija. Raspadom Jugoslavije, brod je izvorno bio u Crnoj Gori , no 2000. godine brod je prodan grčkom poduzetniku koji ga je htio pretvoriti u modernu jahtu. Uslijed financijskih problema, Galeb je prodan gradu Rijeci koji ga je htio pretvoriti u muzej.[146]

Brod Galeb je 2006. godine proglašen kulturnim dobrom što je dodatno obogatilo njegovu vrijednost. Obnova Galeba započela je 2019. godine te je plan da brod ima kulturnu namjenu. Galeb bi trebao imati stalni muzejski postav, prostor za povremene izložbe, kino kao i kreativne radionice. Uz to, unutar broda nalazit će se hostel, bar i restoran kao i suvenirnica.[147] Adaptacija broda idealan je način da se zaštiti ovo kulturno dobro. Različite namjene će svakako doprinijeti očuvanju ovog broda.

Projekt obnove Galeba dio je projekta *„Turistička valorizacija reprezentativnih spomenika riječke industrijske baštine“* te je uz to i obnovljena Palača Šećera. Galeb će nakon obnove funkcionirati u sklopu Muzeja grada Rijeke. Brod će zadržati svoju izvornost, no plan je napraviti neke adaptacije kako bi se brod prilagodio osobama smanjenih sposobnosti. Stalni postav muzeja odnosit će se na sam brod Galeb te koje je sve funkcije imao kroz desetljeća. Cilj je povezati ovaj brod u povijest Rijeke s obzirom da je proveo ratne godine upravo u Rijeci te da je tu i potopljen. Brod će biti privezan u Riječkoj luci blizu samog centra Rijeke kako bi se što više približio posjetiteljima. Vrlo važan dio broda čini izvoran namještaj koji je restauriran te će prikazati stil unutarnjeg interijera prošlih vremena.[148] *„Fundus muzeja činio bi sam brod, tiskovna, foto i video građa, dokumentacija, arhiv i slično. Svakako najzanimljiviji dio broda bit će upravo Titin i Jovankin apartman, saloni, apartmani za goste, blagovaonica, spavaonice i slično. “*[149]

[146] Ibid.
[147] https://rijeka2020.eu/o-epk-projektu/obnova-zgrada/brod-galeb/ (Pristup: 09.06.2021.)
[148] Ibid.
[149] Ibid.

Slika 17: Brod Galeb u Rijeci

Adaptacijom ovog broda grad Rijeka ostvarit će izniman doprinos ne samo u Riječkoj industrijskoj baštini nego i svjetskoj. Brod je kroz godine promijenio mnogo vlasnika i namjena što ga čini posebnim. Ne može se mnogo brodova pohvaliti različitim namjenama kao Galeb.

5.5. Muzej grada Zagreba

Muzej grada Zagreba po vrsti je opći odnosno kulturno-povijesni te gradski muzej kojeg su osnovala Družba „Braća hrvatskog zmaja“ 1907. godine.[150] Iako je muzej općeg tipa, može se pohvaliti mnogih zbirkama koje sadržavaju dijelove industrijske baštine. Zbirka fotografija sadržava veliku arhivu fotografija Zagreba raznih autora te svih dijelova Zagreba.[151] *„Građa sadrži analogne i digitalne fotografije, dijapozitive, negative na staklu, negative na celuloidu, fotoalbume, razglednice, fotografske aparate, stereoskope te ostalu fotografsku opremu i pribor.“*[152]

[150] http://www.mgz.hr/hr/o-muzeju/opci-podaci/ (Pristup: 09.06.2021.)
[151] http://www.mgz.hr/hr/zbirke/zbirke-fotografija,90.html (Pristup: 09.06.2021.)
[152] Ibid.

Svakako značajna zbirka je i Zbirka stare ambalaže dr. Ante Rodina koja prikazuje ne samo Zagrebačku nego i Hrvatsku svakodnevicu. U zbirci se nalaze različiti tipovi boca alkoholnih i bezalkoholnih pića, ambalažu za kandirane proizvode, kućanske potrepštine, kozmetiku i slično. Značaj ove zbirke za Zagrebačku industrijsku baštinu su i boce za likere Zagrebačkih međuratnih tvornica poput: Pokorny, Arko i Patria. Posebnost ove ambalaže se može mjeriti u više kriterija, prvi prikazuje stupanj razvoja industrije dok drugi prenosi vizualnu kulturu.[153] Ova zbirka predstavlja izniman doprinos znanju i povijesti Zagrebačkih tvornica te je njezin zadatak prenijeti to znanje i sjećanje na nove generacije.

Slika 18: Zbirka stare ambalaže dr. Ante Rodina

Zbirka mehaničkih glazbenih automata Ivana Gerersdorfera sadržava skoro 300 raznih predmeta važnih za kulturu i glazbu. Velik dio zbirke čine fonografi, glazbeni automati te stare gramofonske ploče stranih i domaćih tvrtki.[154] Ova zbirka predstavlja bogatstvo kulturno-glazbene ostavštine Zagreba i njegovih stanovnika.

[153] http://www.mgz.hr/hr/zbirke/zbirka-stare-ambalaze-dr-ante-rodina,99.html (Pristup: 09.06.2021.)
[154] http://www.mgz.hr/hr/zbirke/zbirka-mehani%c4%8dkih-glazbenih-automata-ivana-gerersdorfera,97.html (Pristup: 09.06.2021.)

5.6. Lansirna stanica Torpedo Rijeka

Povijest riječke tvornice koja se zadnje zvala Torpedo seže u 19. st. kada se osnovala vrlo mala i skromna tvornica. Tvornica nije mogla dugo opstati pa je ubrzo na njezino čelo došao Engleski poduzetnik Robert Whitehead 1856. godine.[155]

Proizvodnja torpeda u Rijeci trajala je od 1866. godine kada je razvijen prvi Riječki, ali i svjetski torpedo pa sve do 1966. godine kada je proizvodnja oružja u toj Riječkoj tvornici zauvijek stala. Koliki je bio značaj ove tvornice govori podatak da je 1875. godine proizvedeno 800 torpeda za države poput: Francuske, Italije, Rusije, Japana, Ujedinjenog Kraljevstva te Njemačke.[156]

Glavni dio ovog kompleksa je svakako lansirna stanica s katapultom za lansiranje torpeda koja je izgrađena 1934. godine te je bila prva takvog dizajna u svijetu.[157] Ona predstavlja glavni dio industrijske baštine te tvornice.

Želja za osnivanjem Riječkog muzeja tehničke baštine postoji već duže vrijeme. Rijeka je jako bogata industrijskom baštinom te to treba iskoristiti. Riječka lansirna stanica tvornice Torpedo je jedan od simbola riječke industrije i povijesti. Posljednjih godina pojavila se ideja o zajedničkom preuređenju nekih objekata Riječke industrijske baštine, no to nije zaživjelo. Većinu brige oko takvih objekata baštine preuzeo je Muzej grada Rijeke.[158]

Lansirna stanica torpeda i kompresorska stanica za punjenje torpeda zrakom koja se nalazi u prostoru bivše tvornice Torpedo u Rijeci je zaštićeno kulturno dobro. Ove se stanice smatraju gospodarskom i industrijskom cjelinom. Za njihovu zaštitu odgovoran je Konzervatorski odjel u Rijeci.[159]

---

[155] (2020). 'Povijest hrvatske industrije:
Torpedo', *Kemija u industriji*, 69(7-8), str. 434-435. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/242018 (Pristup: 09.06.2021.)
[156] http://www.kvarner.hr/kultura/english/industrial.html (Pristup: 11.06.2021.)
[157] https://www.muzej-rijeka.hr/zbirke/rijecki-torpedo/ (Pristup: 11.06.2021.)
[158] Dubrović, E. (2011). 'Okrugli stol "Muzej torpeda - muzej industrijske baštine u Rijeci"', *Informatica museologica*, 42(1-4), str. 189-190. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/134347 (Pristup: 11.06.2021.)
[159] https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-3780 (Pristup: 11.06.2021.)

U svijetu postoji mnogo primjera zaštite tvornica za proizvodnju torpeda. Jedan od tih primjera nalazi se u Sjedinjenim Američkim Državama gdje je bivša tvornica dobila potpuno novu namjenu. Bivši kompleks tvornice adaptiran je u umjetnički atelje pod nazivom Torpedo Factory Art Center koji djeluje u Aleksandriji u Virginiji. Iako je veći dio prostora prenamijenjen za umjetnike svejedno postoji mala izložba koja je namijenjena za povijest te tvornice kao i torpeda.[160] Ovo je odličan primjer prenamjene komplekasa bivših tvornica za nove djelatnosti. Savršeno uklapanje ovog centra u prostor kao i mali dio o povijesti zgrade čini savršenu harmoniju za budućnost.

Slika 19: Lansirna stanica torpeda

5.7. Pamučna industrija Duga Resa

Tvornicu za proizvodnju tekstila i odjeće u Dugoj Resi osnovao je Bečki trgovac Josef Jerusalem 1884. godine kupnjom mlina na rijeci Mrežnici. Adaptacijom i gradnjom novih zgrada ondje je 1885. godine pokrenuo Kraljevsku zemaljsku ovlaštenu pamučnu predionicu i tkaonicu.

[160] Smokvina, M. (2002). 'Industrijska baština Tvornice torpeda u Rijeci : u povodu 150. obljetnice riječke Tvornice torpeda i procesa muzealizacije torpedne lansirne rampe', *Informatica museologica*, 33(3-4), str. 80-87. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/140504 (Pristup: 11.06.2021.)

Prednost osnivanja ove tvornice u Dugoj Resi je upravo idealna lokacija. Dobra prometna povezanost željeznicom s Riječkom lukom te prometni pravac prema unutrašnjosti Hrvatske. Uz to, za pokretanje pamučne industrije značaj je dala i jeftina radna snaga kao i dostupnost vode za tehnološke procese.[161] Ovo se podudara sa sličnim izvještajima iz Europe koji se tražili identične uvjete. Farnie navodi da su *„originalne prednosti poput: siromaštva, klime, snage vode i kvalitete vode idealni uvjeti za gradnju pamučnih tvornica.“*[162] Proizvodnja ove tvornice bila je zamišljena da zadovolji potrebe lokalnog seoskog stanovništva, no s vremenom se proizvodnja proširila i na luksuznije proizvode te su za svoje proizvode dobili nagrade .[163]

Ono što čini ovu tvornicu posebnom je tzv. Industrijska kolonija. Tvornica je od početka dvadesetog stoljeća brinula o radnicima pružajući im razne pogodnosti kakve drugi radnici nisu imali. Duga Resa je do 1930. godine postala vrtni grad s radničkim kolonijama Kasar i Insel. Ovo stanovništvo se u tim kolonijama odgajalo za rad u tvornici i život u neposrednoj blizini kao urbano stanovništvo. Virtualni muzej Karlovačke industrije navodi kako je 1934. godine od ukupno 2300 zaposlenih, njih 800 zajedno s članovima obitelji besplatno stanuje u radničkim stanovima, dok viši upravitelji žive u tzv. ljetnikovcima. Svim je radnicima na raspolaganju bila škola, trgovina i bolnica.[164]

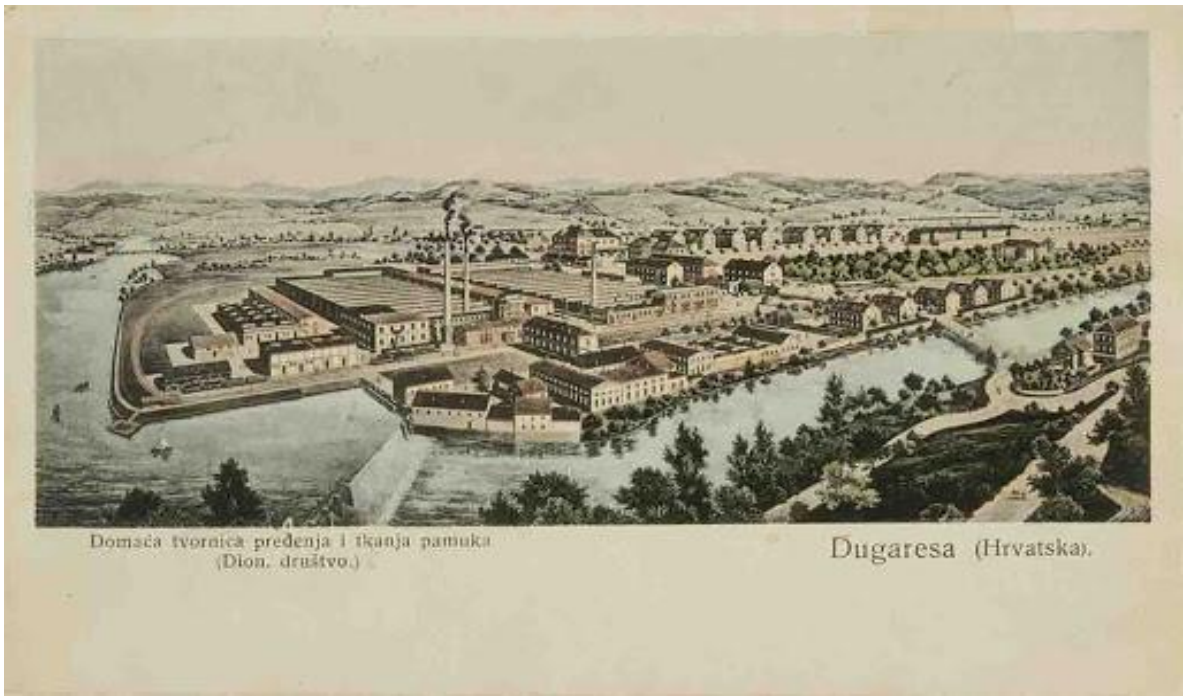
Porteous navodi kako su škole u većini slučajeva bile dar tvrtke kao i ostali sadržaji. Također navodi kako su često izgrađene kuće, crkve, trgovina te drugi društveni objekti.[165] Ova se teza poklapa s načinom gradnje industrijske kolonije Duga Resa.

Tvornica se nakon 1945. godine širila i modernizirala. Najbolje je godine imala do početka osamdesetih kada se nažalost raspada. Za vrijeme Domovinskog rata pretrpjela je određena oštećenja te je nastavila s gubicima. Značaj ovog poduzeća nije samo u urbanističkom planu

[161] https://tehnika.lzmk.hr/pamucna-industrija-duga-resa-duga-resa/ (Pristup: 09.06.2021.)
[162] Mitchell, B. (1980) 'D. A. FARNIE. The English Cotton Industry and the World Market, 1815-1896. Oxford, England: Clarendon Press, 1979.
[163] https://tehnika.lzmk.hr/pamucna-industrija-duga-resa-duga-resa/ (Pristup: 09.06.2021.)
[164] http://vmki.gmk.hr/Leksikon/Predmet/139 (Pristup: 09.06.2021.)
[165] Porteous, J. D. "The Nature of the Company Town." *Transactions of the Institute of British Geographers*, no. 51, 1970, pp. 127–142. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/621766 (Pristup: 09.06.2021.)

nego i u obrazovnom, 1945. godine otvorena je i Industrijsko-tekstilna škola koja je bila prva takva škola ove vrste u Hrvatskoj.[166]

Prostor bivše tvornice danas je tek djelomično iskorišten. Izvorne tvorničke hale kao i savršen smještaj na rijeci Mrežnici daju potencijal za razvoj muzeja. Slični muzeji postoje diljem svijeta vezano uz tu tematiku što bi dodatno obogatilo Hrvatsku industrijsku baštinu.

Slika 20: Pamučna industrija Duga Resa

[166] (2020). 'Povijest hrvatske industrije:
Pamučna industrija Duga Resa, poduzeće za proizvodnju tekstila i odjeće u Dugoj Resi', *Kemija u industriji*, 69(3-4), str. 225-226. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/236737 (Pristup: 09.06.2021.)

6. NACIONALNI MUZEJ INDUSTRIJSKE BAŠTINE

6.1. Lokacija muzeja

Lokacija je od iznimne važnosti za svaki objekt, bio on stambene, gospodarske ili javne namjene. Lokacija kulturnih ustanova je vrlo važna te na nju utječe mnogo faktora. Ukoliko se napravi analiza nekoliko zagrebačkih muzeja, dolazi se do zaključka da su skoro svi smješteni u samom centru Zagreba. Takozvana zagrebačka „zona muzeja“ sastoji se od: Muzeja za umjetnost i obrt, Hrvatskog školskog muzeja, Etnografskog muzeja, Muzeja Mimara, Državnog arhiva, Tehničkog muzeja Nikola Tesla te Muzejsko-memorijalnog centra Dražen Petrović. Ono što je karakteristično za ovu zonu je dobra prometna povezanost, gustoća naseljenosti te lokacija. Lokacija je u današnje vrijeme jednako važna kao i sve ono što neki proizvod ili usluga nudi. Nepovoljna lokacija u pravilu znači lošu kvalitetu proizvoda, pad prihoda te pad posjetitelja.

Plan je da se novi Nacionalni muzej industrijske baštine nalazi u Zagrebu. Ova lokacija predstavlja logičan izbor s obzirom da je Zagreb glavni grad te ima vrlo bogatu povijest industrije kao i industrijske baštine. Specifična konfiguracija grada Zagreba je idealna za smještaj novog muzeja. Nažalost u centru Zagreba ne postoje povoljne te dovoljno velike lokacije kako bi se muzej tamo smjestio, no u širem središtu grada postoji mnogo lokacija koje bi bile idealne za mogući smještaj muzeja. Odabirom dislocirane lokacije muzej bi bio u mogućnosti izgubiti dio posjetitelja zbog svoje lokacije, no to nije uvijek slučaj.

Prema podacima Muzejsko dokumentacijskog centra o posjećenosti muzeja iz 2018. godine, od svih muzeja u Zagrebu, Galerija Klovićevi dvori zauzima prvo mjesto po posjećenosti sa 344 067 posjetitelja u toj godini. Uzme li se u obzir „zona muzeja“ najposjećeniji je upravo Tehnički muzej sa 141 045 posjetitelja, slijedi ga Muzej za umjetnost i obrt sa 113 677 posjetitelja. Međutim, na popisu je također i Hrvatski školski muzej sa 12 346 posjetitelja.[167] Iz ovoga je vidljivo da lokacija iako je bitna, na posjećenost ovisi i mnogo drugih razloga poput pristupačnosti koja je nedostatak primjerice Hrvatskog školskog muzeja. Hrvatski školski muzej

[167] https://www.mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/Posjecenost_hr_muzeja_2018.pdf (Pristup: 16.06.2021.)

"*nema prilagođen pristup osobama s invaliditetom koje se kreću u invalidskim kolicima niti osigurava parking posjetiteljima*."[168]

Analizom mogućih lokacija u Zagrebu s obzirom na vrstu prostora, stambenu ili gospodarsku namjenu, dolazi se do zaključka da je jedino logično rješenje muzej smjestiti u Novom Zagrebu. Lokacija neposredno pored nedovršene Sveučilišne bolnicu u Blatu većinom se sastoji od poljoprivrednog zemljišta te bi kupnja zemljišta bila donekle isplativa. Ovaj dio Zagreba vapi za prenamjenom te novim investicijama stoga je svaka investicija dobrodošla.

Ukoliko se Sveučilišna bolnica doista izgradi, može se očekivati da će nekoliko tisuća ljudi svakodnevno proći pored novog muzeja te to predstavlja veliku bazu mogućih posjetitelja.

Ova lokacija nije značajno udaljena od centra grada te bi posjetitelji uz korištenje javnog prijevoza vrlo brzo došli do muzeja. Od autobusnog te Glavnog kolodvora uz korištenje javnog prijevoza posjetiteljima je potrebno do 60 minuta uz presjedanje na tramvaj. Ukoliko se dolazi automobilom to se smanjuje na 18 minuta. Također, muzej bi se nalazio uz samu Jadransku aveniju koja predstavlja jednu od arterija grada. Ova cesta povezuje Zagreb s naplatnom postajom Lučko koja predstavlja jedno od većih čvorišta u državi. Također, oni posjetitelji koji dolaze avionom najidealniji način dolaska bi bio automobilom. Planirani muzej je od Zračne luke Franjo Tuđman udaljen 25 kilometara te je potrebno vrijeme za proći tu udaljenost 22 minute ovisno o uvjetima na cesti.

Uz to, Zagreb predstavlja najvažnije prometno čvorište u državi te je od strateškog značaja za ekonomiju. Prometno je povezan s pravcima u smjeru Slovenije, Mađarske te dalje za Jadransku obalu. Uz povezanost s cestovnim i zračnim prometom, ne smije se zaboraviti i važnost željezničkog prometa. Sve važnije željezničke linije prolaze upravo Zagrebom što ga čini još važnijim u prometnom smislu te uz to važnim po broju dnevnih migracija putnika u Zagreb.

Grad Zagreb ima vrlo razgranatu mrežu prometne infrastrukture stoga ne bi trebalo biti problema u prometnoj povezanosti s ostatkom Zagreba. Loša strana ove lokacije je i udaljenost od svih sadržaja, no uz pažljivo planiranje i analizu moguće je od ove lokacije napraviti uspjeh. Najveći adut ove lokacije je blizina i povezanost s autocestom što bi moglo privući velik broj posjetitelja.

[168] https://www.hsmuzej.hr/hr/sadrzaj/o-muzeju/opce-informacije (Pristup: 09.07.2021.)

6.2. Zgrada muzeja

S obzirom na to da je u radu zamišljen idejni koncept muzeja te na spomenutoj lokaciji ne postoji zgrada ili zgrade koje bi mogle smjestiti ovaj muzej, potrebno je izgraditi novu plansku zgradu. Arhitektura svakog objekta bio on stambene, javne ili gospodarske namjene jako utječe na ljude. Ona je bitna kako će se posjetitelji osjećati unutar muzeja te također mora biti funkcionalna.

Maroević navodi kako je muzej složena sadržajna struktura koja mora imati jasnu i čitljivu prostornu strukturu te da treba omogućiti besprijekorno odvijanje muzejskih zadaća. Također, kod projektiranja zgrade nisu odgovorni samo arhitekti nego i muzejski stručnjaci koji izrađuju muzeološki projektni program. *„Kvaliteta arhitekture trebala bi se očitavati ne samo u izgledu građevine te njezinom prostornom okruženju nego i u primjerenom prostornom organiziranju funkcioniranja muzeja.“*[169]

Uz samu zgradu muzeja treba sagraditi i parkiralište na kojem bi se moglo smjestiti veći broj automobila. Kod planiranja parkirališta, potrebno je osigurati dovoljan broj mjesta za parkiranje autobusa, osobnih automobila, motocikala te bicikala. Parkirališta često narušavaju samu arhitekturu muzejske zgrade stoga je plan da parkiralište bude odvojeno nekoliko desetaka metara od same zgrade kako bi u prvom planu muzejska zgrada došla do izražaja. Parkiralište bi trebalo biti omeđeno drvećem te niskim raslinjem. S obzirom na to da je Zagrebačko područje sklono potresima, dovoljno veliko parkiralište bi moglo biti potencijalno mjesto prihvatnog prostora u slučaju elementarnih nepogoda što bi još dodatno muzeju dalo značaj.

Nova muzejska zgrada slijedila bi industrijsku arhitekturu s početka stoljeća. Zgrada bi bila građena kombinacijom opeke te armiranog betona. Ovaj način gradnje bi osigurao sigurnost ne samo za posjetitelje, osoblje nego i za vrijedne zbirke u slučaju potresa. Nedavna iskustva potresa su pokazala koliko su muzeji ranjivi od strane elementarnih nepogoda. Stoga bi se zgrada sastojala od podruma, prizemlja, prvog kata, drugog kata te potkrovlja.

Glavni ulazni dio zgrade sastojao bi se od natkrivenog ulaza gdje bi se mogle zadržavati grupe prije samog ulaska u muzej. Lijeva strana muzeja bit će dodijeljena postavu zračne luke te će biti

[169]Maroević, I. (2002). 'Elementi za projektni program izgradnje muzeja', *Informatica museologica*, 33(3-4), str. 67-73. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/140502 (Pristup: 21.06.2021.)

izvedena nadstrešnica od korigiranog čelika tako da predstavlja hangar. Uz to, bio bi napravljen mini kontrolni toranj kako bi posjetitelji imali dojam da se nalaze u zračnoj luci sa sredine stoljeća. Stražnja strana bit će namijenjena za minijaturnu željeznicu te će uz to imati željezničku postaju s kraja devetnaestog stoljeća kao i tračnice koje će kružiti oko samog kompleksa muzeja. Također, tu će biti i replike skretnica, tornjeva i slično. Desna strana najbliža parkiralištu bit će rezervirana za gospodarske potrebe muzeja. To se odnosi na dopremu zbirki, dostavu robe i slično. Ta strana će predstavljati ulaz u podzemni dio muzeja koji će u potpunosti biti rezerviran za unutarnje poslove muzeja.

U podzemnoj etaži nalazit će se sve pomoćne prostorije muzeja kao i muzejska čuvaonica koja će zauzimati skoro cijeli prostor etaže. Tu će se također i nalaziti radionice za restauraciju specijalizirane za metal, drvo, staklo te druge materijale. Ovi materijali predstavljaju glavne materijale proizvodnje predmeta industrijske baštine. Također, u podzemnoj etaži bit će smještene garderobe za osoblje, pomoćne prostorije te kotlovnica. Ovaj će prostor biti povezan s dva stubišta, dizalom za osoblje te težim teretnim dizalom za predmete i zbirke.

Prizemlje je zamišljeno kao multifunkcionalni prostor te je namijenjeno raznim funkcijama. Uz ulaz će se nalaziti blagajna koja će također funkcionirati kao info pult za posjetitelje. S lijeve strane će se nalaziti suvenirnica te uz sam kraj zgrade prostor za muzejsko osoblje. S desne strane bit će ugostiteljski objekt koji u kojem će se nuditi jednostavnija jela te pića. Pored blagajne s jedne strane nalazit će se hodnik koji će voditi do dviju višenamjenskih dvorana u kojima će se moći održavati povremene izložbe te razne radionice za posjetitelje. Pored druge dvorane nalazit će se specijalizirana muzejska knjižnica koju će moći posjetiti svi, a ne samo osoblje. U prizemlju će se također nalaziti prostor za stalni postav koji će smjestiti jednu od zbirki. Uz to, pored dvorane i knjižnice će se nalaziti toaleti te također pored bistroa i glavnog ulaza. Tu će se nalaziti dizala te stubišta kako bi svi posjetitelji mogli pristupiti muzeju. Također, tu će biti ulazi koji će voditi u prostor hangara, kontrolnog tornja te željezničke stanice.

Na prvom katu nalazit će se najveći dio za stalni postav. Smjer postava pratio bi smjer prema ostatku muzeja, odnosno drugom katu te bi kretanje bio omogućeno samo prema tom smjeru. Prostor bi bio ograđen pregradnim zidovima kako bi se olakšala promjena postava ukoliko to bude potrebno. Na svakom katu će se nalaziti toalet te povremeno svakih nekoliko metara fotelje i klupe kako bi posjetitelji mogli odmoriti te što duže uživati u muzeju.

Drugi kat bi također bio namijenjen stalnom postavu, no za razliku od prvog kata plan je tamo smjestiti lakše predmete kako se ne bi narušila statika zgrade. Tu će se također nalaziti toaleti te prostori za odmor posjetitelja. Mobilnost će se osigurati dizalom za posjetitelje, teretnim dizalom te stubištem.

U potkrovlju će se većinom nalaziti arhivska građa te foto i video materijal. Tamo će se nalaziti male dvorane i sobe gdje bi se prikazivali filmovi koji su vezani uz industrijsku baštinu. Nakon što posjetitelji pogledaju ovaj završni dio, odlazit će prema izlazu i suvenirnici putem stubišta i dizala. U potkrovlju su također planirani uredi i pomoćne prostorije za osoblje.

6.3. Stalni postav

Stalni postav muzeja sastojao bi se prikaza onih predmeta i zbirki koje su vrlo malo zastupljene u muzejima u Hrvatskoj. Cilj ovog muzeja je upoznati javnost kako svakodnevni predmeti tehnike utječu na naš život te što se sve promijenilo. Stoga je planirano šest etapa stalnog postava. Teme stalnog postava bi bile:

1. „Od početka do danas...“
2. „Glavu gore!“
3. „Pazi vlak!“
4. „Hrvatske tvornice“
5. „Svakodnevni predmeti i tehnike“
6. „Gledaj, slušaj i uči“

1. „Od početka do danas“

Dio stalnog postava „Od početka do danas“ sastojao bi se od originala ili replika predmeta industrije od samih početaka čovječanstva do danas. Predmeti bi se odnosili na prve početke industrije, ali i predmeta svakodnevne upotrebe do pojave Industrijske revolucije. Ovaj bi se postav nalazio u prizemlju zato što bi u njemu bili neki teži predmeti poput predmeta od kamena i drva. Također, bit će i replika kovačine iz Srednjeg vijeka kako bi se posjetiteljima prikazao

proces proizvodnje željeza u rano doba prije Industrijske revolucije. Uz to, jedan dio ovog postava bit će namijenjen cestovnim prijevoznim sredstvima. Tu spadaju: kočije, prikolice te drugi oblici transporta iz svih dijelova svijeta. Prizemlje zgrade bit će uistinu namijenjeno počecima industrije kao i transportnim sredstvima.

2. „Glavu gore!“

S lijeve strane zgrade nalazio bi se dio stalnog postava namijenjen zrakoplovnoj tehnici pod nazivom „Glavu gore“. Predmeti bi bili smješteni u vanjskom dijelu, odnosno hangaru. Unutar hangara nalazili bi se zrakoplovni motori, replike poznatih letjelica koje su obilježile povijest. Također, osim replika tu će se nalaziti i pravi zrakoplovi kao i helikopteri. U hangaru će također biti smješteni razni alati koji se koriste za popravak i održavanje zrakoplova. Aerodromska vatrogasna vozila će također biti smještena u hangaru. Plan je da se tijekom vremena u tu zbirku dodaju i ostala aerodromska vozila koja su se koristila u samim počecima zrakoplovstva. U vanjskom dijelu pored hangara bit će izložen jedan primjerak borbenog aviona MiG-21 koji se trenutno koristi u Hrvatskom ratnom zrakoplovstvu. Borbenim avionima MiG-21 životni vijek ističe 2024. godine nakon čega se ovi avioni moraju povući.[170] Sukladno tome, moguća je donacija ili nabavka ovog aviona ili više njih kako našli svoje mjesto u ovom muzeju. Ovakva praksa postoji duži niz godina. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske (MORH) redovito sudjeluje u aktivnostima udruga civilnog društva te je tako 2014. godine doniralo jedan MiG-21 Udruzi dragovoljaca i veterana Domovinskog rata RH, podružnice Međimurske županije. Ovaj je avion izložen na aerodromu Pribislavec nedaleko Čakovca.[171] Pored hangara će se nalaziti mali kontrolni toranj s instrumentima te uređajima za praćenje aviona koji su se koristili od samih početaka i danas.

Razlog za ovaj dio stalnog postava je nepostojanje zrakoplovnog muzeja u Hrvatskoj. Jedini zrakoplovi i helikopteri su većinom izloženi u Tehničkom muzeju Nikola Tesla koji ima zbirku

[170] https://www.morh.hr/uvod-vba/ (Pristup: 22.06.2021.)
[171] http://www.osrh.hr/Data/HTML/HR/GLAVNA/DOGA%C4%90ANJA/20140911_MIG-21_predan_Udruzi_dragovoljaca_i_veterana_Domovinskog_rata/MIG-21_predan_Udruzi_dragovoljaca_i_veterana_Domovinskog_rata_HR.htm (Pristup: 22.06.2021.)

prometne tehnike.[172] Problem zrakoplovne baštine je potreba za većim prostorom kojeg Tehnički muzej nema, stoga je ova zbirka idealan odabir za Muzej industrijske baštine zbog mogućeg smještaja u hangar.

3. „Pazi vlak!“

Nasuprot glavnog ulaza i blagajne bio bi prostor namijenjen željezničkoj baštini. Iako u Hrvatskoj postoji željeznički muzej, njegova budućnost kao i lokacija su upitni. Stoga će u ovom muzeju biti dio namijenjen željezničkoj baštini. Slično kao i kod zrakoplovne baštine, željeznička će baština imati manji dio izložen vani. Mala željeznička stanica s početka 20. stoljeća bit će izgrađena kako bi posjetiteljima mogla dočarati duh željeznice. Unutar malog zatvorenog dijela posjetitelji će imati priliku vidjeti kako su izgledale rane željezničke uniforme kao i razna pomagala namijenjena putovanju željeznicom. U sklopu toga posjetitelji će moći vidjeti i razne uređaje te načine komuniciranja. Također će imati priliku vidjeti kako funkcionira željeznička skretnica. Pored željezničke stanice će se nalaziti tračnice s nekoliko perona na kojem će biti smještena razna željeznička vozila. Jedno takvo vozilo uz vagone bit će namijenjeno za prijevoz putnika u sklopu kompleksa. Posjetitelji će tako imati priliku voziti se nekim od najranijih primjeraka željezničkih vozila.

4. „Hrvatske tvornice“

Na prvom katu nalazit će se dio stalnog postava pod imenom „Hrvatske tvornice“. Cilj ovog postava je dati određeno priznanje i ponos Hrvatskim tvornicama koje su na razne načine utjecale na živote raznih generacija. Tu je moguća suradnja s tvrtkama koje su još uvijek aktivne. Poduzeća poput: Gavrilović, Kraš, Podravka, Vindija, Ledo činila bi prehrambeni dio ovog postava. Moguće je izložiti razne promotivne plakate, reklame, natpise, ambalažu i pakiranja koja su se koristila tijekom rada. Uz to, moguće je izložiti mašine te razne tehničke uređaje koji se više ne koriste. Suradnja bi se mogla ostvariti i s tvrtkama koje se bave preradom tekstila,

[172] https://tmnt.hr/zbirka?id=756 (Pristup: 22.06.2021.)

izradom odjeće kao i tvrtkama koje su proizvodile velike uređaje i transportna sredstva poput: vlakova i brodova. U to naravno treba uključiti tvrtke poput: Končara, TŽV Gredelj i slične.

5. „Svakodnevni život i tehnike“

Ovaj dio muzeja nalazio bi se na drugom katu te bi bio namijenjen predmetima koji se koriste u svakodnevnom životu. Tu bi se nalazili predmeti poput: kuhinjskih pomagala, predmeta i uređaja koji se koriste prilikom bavljenja svakodnevnim aktivnostima. Ovaj dio industrijske baštine često je nezastupljen zbog mišljenja da to nije dio baštine. Svakodnevni predmeti poput: uređaja za čišćenje, njegu i slično postoje duže vrijeme te su svima zanimljivi. Uz to, tu spadaju i razni uređaji koji se nalaze u kuhinjama koji su se koristili godinama te će sigurno kod mnogih posjetitelja izazvati osjećaj nostalgije na njihovu mladost. Uređaji poput mobitela, telefona te ostalih komunikacijskih sredstava također će se nalaziti u ovom dijelu. U ovom dijelu postava nalazit će se tematske sobe koja će prikazivati dio obiteljskog života u nekim periodima 20. stoljeća. Povremeno će se ove sobe izmjenjivati kako bi posjetitelji doista zakoračili u novo vremensko razdoblje.

6. „Gledaj, slušaj i uči“

Zadnji dio stalnog postava odnosio bi se na dokumentaciju koju su sakupili građani, organizacije i muzej. Posebnost ovog dijela će biti da posjetitelji mogu nadopuniti iskustva svojim pričama koje su doživjeli primjerice putovanjima zrakoplovima, korištenjem uređaja i sličnih stvari. Cilj ovog dijela je dati posjetiteljima priliku za sudjelovanjem. Mesić navodi kako je *„svrha dobre interaktivne izložbe da začudi, odnosno da dovede u pitanje uvjerenje u čvrstoću temelja na kojima počiva predodžba o svijetu.“*[173] Na taj bi se način kod posjetitelja aktivirao osjećaj ponosa i zanimacije za ostale dijelove muzeja, posjetitelji bi dobili novo iskustvo.

Uz to, u potkrovlju će biti male sobe gdje će posjetitelji moći u miru pogledati kratke dokumentarne filmove koji se odnose na industrijsku baštinu. Osim video projekcija, na

[173] Mesić, H. (2002). 'Molimo posjetitelje da ne diraju izloške', *Informatica museologica*, 33(3-4), str. 163-164. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/140519 (Pristup: 21.06.2021.)

zidovima će biti izložbe fotografija, plakata i natpisa. Posjetitelji će tako biti u mogućnosti vidjeti izvornu dokumentaciju mnogih uređaja, od najsitnijih detalja.

6.4. Muzejsko osoblje i volonteri

Prema Zakonu o muzejima, muzej se može osnovati ako između ostalih uvjeta ima i zaposlene stručne djelatnike. Također, tijela javnog muzeja čine: ravnatelj, upravno vijeće i stručno vijeće. Upravno vijeće se prema zakonu sastoji od pet ili sedam članova koje imenuje sam osnivač. Upravo je upravno vijeće zaduženo za usvajanje plana rada i razvitka muzeja, njegov financijski plan, statut i druge pravne poslove. U stručno vijeće ulaze svi stručni muzejski djelatnici muzeja. Također, muzej je obavezan imati i ravnatelja muzeja koji predstavlja muzej u javnosti. Ravnatelja razrješuje osnivač muzeja.[174]

Uspješnost muzeja ovisi i o djelatnicima koji se brinu o muzeju. Pozitivno i inspirativno radno okruženje vrlo je bitno za besprijekorno funkcioniranje muzeja. Stoga svo stručno osoblje mora biti i adekvatno educirano za obavljanje muzejskih poslova. Kod ovih muzejskih stručnjaka bit će potrebne dodatne edukacije iz polja tehnike i industrije kako bi se posjetiteljima moglo objasniti sve o industrijskoj baštini.

Glavno stručno osoblje u muzeju činili bi kustosi. Oni bi trebali imati završen diplomski studij muzeologije i upravljanja baštinom. Uz to, potencijalni kustosi mogli bi biti kulturni antropolozi. Također, ukoliko se analizira struktura zaposlenih u Tehničkom muzeju Nikola Tesla, vidljivo je da većina kustosa nisu osobe sa završenim studijem muzeologije nego osobe koje su završile tehničke fakultete.[175] Zbog specifične djelatnosti novog muzeja, takve osobe bi bile u mogućnosti zaposliti se u novom muzeju.

U muzejskoj knjižnici bio bi zaposlen knjižničar. Ta bi osoba bila zadužena za svu knjižničnu građu koja je vezana uz samu djelatnost muzeja, a to je industrijska baština. Uz to, knjižničar bi imao sekundarnu ulogu, a to je komunikacija s posjetiteljima i upoznavanje istih s industrijskom

[174] https://www.zakon.hr/z/302/Zakon-o-muzejima (Pristup: 14.06.2021.)
[175] https://tmnt.hr/hr-hr/info/zaposlenici (Pristup: 14.06.2021.)

baštinom iz knjižnične građe. Takva bi osoba obavezno trebala imati završen studij knjižničarstva.

Dokumentacija je vrlo bitna u muzejima, sukladno tome Etnografski muzej u Zagrebu kao i ostali muzeji također ima odjel dokumentacije. Osim brige za predmete vezane uz dokumentaciju, djelatnici ovog odjela ujedno stvaraju nove kulturne vrijednosti.[176] Sukladno tome Nacionalni muzej industrijske baštine imao bi zaposlenog dokumentarista. Dokumentarist je osoba koja je zadužena za prikupljanje, istraživanje i pohranu sve dokumentacije vezane uz muzejsku građu. Predviđeno obrazovanje za dokumentarista je također studij muzeologije i upravljanja baštinom.

Sljedeću važnu stavku čine muzejski pedagozi. Oni su odgovorni za organiziranje vodstva, radionica te raznih predavanja za sve dobne skupine posjetitelja. Upravo su oni glavna poveznica između volontera i ostalih zaposlenih. Muzejski pedagozi bi trebali imati završen studij muzeologije i upravljanja baštinom te također redovito pohađati razne radionice i edukacije vezane uz pedagogiju.

U odjelu za restauraciju radili bi restauratori s dugogodišnjim iskustvom u restauraciji predmeta poput: metala, drva i stakla. Ovi bi djelatnici bili zaduženi za obnovu, restauraciju i zaštitu svih muzejskih predmeta u specijaliziranim radionicama.

Također, muzeju su potrebni i ostali djelatnici. Sukladno tome, svoje će mjesto u muzeju naći: domari, računovođe, čistači, čuvari kao i djelatnici na blagajni te suvenirnici.

Uz sve zaposlene osobe, muzej bi mogao iskoristiti ulogu volontera u svakodnevnom funkcioniranju muzeja. Volonteri bi mogli biti pripadnici raznih udruga civilnog društva, stručnjaci na polju humanističkih znanosti kao i studenti i učenici. Volonteri će tako naučiti nove vještine, znanja što će moći primijeniti u profesionalnom životu. Potencijalni volonteri će tako dobiti priliku za vođenjem izložaba, sudjelovanjem u znanstvenom radu muzeja kao i radu s kustosima i restauratorima u radionicama.

[176] http://www.emz.hr/Zbirke/Dokumentacija (Pristup: 14.06.2021.)

6.5. Posjetitelji

Muzeji postoje zbog posjetitelja, a ne posjetitelji zbog muzeja, stoga je vrlo važno pronaći ciljanu publiku koja će posjetiti muzej. Potrebno je prije svega definirati kategorije posjetitelja. Prva kategorija bi se odnosila na učenike osnovnih i srednjih škola. Drugu kategoriju čine turisti, jednodnevni ili višednevni. U treću kategoriju spadaju osobe koje žele nešto naučiti o industrijskoj baštini. Zadnja kategorija se odnosi na obitelji s djecom.

Prva skupina posjetitelja je daleko najbrojnija te se najviše može očekivati od nje. Dobna struktura ove skupine je od osam do osamnaest godina. Također, ova dobna skupina se vrlo brzo umori te im koncentracija ubrzano pada. Za njih sadržaj treba biti prilagođen kako bi ih se zainteresiralo za buduće posjete.

Drugu skupinu čine turisti koji namjerno dolaze u muzej kako bi saznali o novoj kulturi te industrijskoj baštini na području Hrvatske. U većini slučajeva ovo su osobe koje ostaju svega nekoliko dana te im iz tog razloga muzej mora biti zanimljiv da bi baš njega posjetili. Uz to, sadržaj mora biti barem na engleskom jeziku kako bi ta skupina posjetitelja bila u mogućnosti posjetiti muzej.

U trećoj kategoriji se nalaze posjetitelji koji dolaze s razlogom. Njihove karakteristike su da su informirani o građi i muzeju koji posjećuju. Oni su često najznatiželjniji posjetitelji stoga im treba pružiti posebnu pozornost zbog upita o predmetima i tehnologiji. Ova kategorija posjetitelja se može odnositi na ljude koji rade na poslovima industrije i tehnike, ali i onih i koji se žele obrazovati u tom smjeru.

Četvrta i zadnja skupina korisnika koja je često zapostavljena su obitelji s djecom. Ova skupina predstavlja budućnost zbog zabave za cijelu obitelj. Od najranijeg djetinjstva roditelji kod djece mogu usaditi brigu i zanimanje za baštinu stoga je vrlo bitno što ranije uključiti djecu u razne radionice muzeja.

6.6. Suradnja i partnerstva

Suradnja sa sličnim institucijama je od iznimnog značaja. Iako je Tehnički muzej Nikola Tesla po svom poslanju sličan ovom muzeju, to ne znači da bi jedan drugom bili konkurencija. Potrebno je odrediti ciljanu skupinu korisnika za svaki muzej. Glavna prednost Tehničkog muzeja Nikola Tesla je upravo njegova lokacija u užem središtu grada, dok je njegov nedostatak nedovoljan kao i neadekvatan prostor. Novi nacionalni muzej industrijske baštine ima prednost u vidu lokacije. Na toj bi se lokaciji mogli smjestiti predmeti i zbirke koje zbog svog prostornog ograničenja ne bi mogle u Tehničkom muzeju.

Suradnja se osim s Tehničkim muzejom Nikola Tesla može ostvariti sa sličnim muzejima poput Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog Primorja Rijeka koji ima mnogo predmeta koji se smatraju dijelom industrijske baštine. Također, tu je i Etnografski muzej sa svojim bogatim fundusom koji se također zbog nedostatka prostora ne može adekvatno izložiti. Uz to, uslijed nedavnog potresa u Zagrebu kada je značajno narušeno djelovanje Muzeja za umjetnost i obrt, dio zbirke bi se mogao izmjestiti u muzej industrijske baštine. Time bi se stvorila znatiželja kod posjetitelja te bi tako mogli posjetiti i taj muzej. Nakon obnove zgrade Muzeja za umjetnost i obrt, moguća je suradnja da se manji dio zbirki smjesti u taj muzej kako bi se pokazala suradnja između muzeja.

Suradnju je također moguće ostvariti sa sličnim muzejima specijaliziranim za industrijsku bašinu u inozemstvu što bi doprinijelo mogućim povremenim izložbama kao i posudbama predmeta. Relativna blizina susjednih država predstavlja idealne uvjete za razmjenu iskustava u polju industrijske baštine što bi u konačnici doprinijelo povećanom broju posjetitelja kao i edukaciji. Prekogranična suradnja vrlo je bitna za svaku ustanovu, a kulturne ustanove nisu izuzetak.

Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka ima mnogo iskustva s prekograničnim projektima. Projekt *„Mala barka 2“* sufinanciran je sredstvima Europskog fonda za regionalni razvoj te je osmišljen zajedno sa Republikom Slovenijom. Cilj je bio povećati broj posjetitelja u pograničnom području kao i trajno zaštiti artefakte pomorske nematerijalne i nematerijalne baštine. Također, jedan od ciljeva ovog projekta je i gradnja novih interpretacijskih centara, educirati posjetitelje o pomorskim zanatima i vještinama.[177] Projekti poput ovih mogli bi činiti

[177] http://ppmhp.hr/preservation-of-the-maritime-heritage-of-the-north-adriatic/ (Pristup: 14.06.2021.)

temelj novog muzeja. Istraživanje i edukacija su vrlo bitan čimbenik kod mjerenja uspješnosti muzeja.

Osim suradnje s ostalim muzejima i projektima, bitna je suradnja s obrazovnim ustanovama. Ministarstvo znanosti i obrazovanja bio bi idealan partner kod dovođenja velikog broja posjetitelja. Iako je ovaj muzej o industrijskoj baštini, naglasak će biti i na održivim tehnologijama kao i STEM području. Cilj je educirati djecu i mlade te ih približiti tehničkim znanostima. Edukacija u muzeju u suradnji sa školama i fakultetima mlade ljude bi izložila novom načinu razmišljanja što bi značajno doprinijelo njihovom profesionalnom razvoju. Grupnim izletima osnovnoškolci i srednjoškolci učili bi o tehnologiji te kako funkcionira današnji svijet te kako je funkcionirao u prošlosti.

Suradnja s privatnim sektorom vrlo je važna. Upravo je privatni sektor korisnik industrijskih tehnika i znanja. Uz to, brojne privatne tvrtke posjeduju opremu koja se zbog svoje starosti može smatrati dijelom industrijske baštine. Moguće donacije novom muzeju vrlo bi brzo popunile zbirke muzeja što bi značajno poboljšalo korisničko iskustvo. Tvrtke poput Končara te raznih brodogradilišta bile bi idealne za donaciju zbog svojih veličina te brojnosti opreme. Također, Hrvatska elektroprivreda ima u svom vlasništvu opremu koja se treba zamijeniti, a koja ima vrijednost što bi se također moglo donirati muzeju.

6.7. Promocija

„Promocija se može definirati kao svaki oblik nefizičke prezentacije i promocije proizvoda, usluga, ideja, osoba ili organizacija.“[178] Kako bi se muzej promovirao i predstavio javnosti potrebna je prisutnost na društvenim mrežama. Društvene mreže poput: Facebooka, Instagrama te Twittera predstavljaju najbolji te najjednostavniji način kako se mogu privući posjetitelji. Međutim, strategija jednog muzeja ne mora ili može biti primjenjiva na sve muzeje, svaka institucija ima svoje prioritete i izazove. Izabrana platforma ili platforme kao i načini promocije zavise od ciljeva institucije.[179] Uz to, muzej bi trebao imati i svoj YouTube kanal gdje bi redovito mogao objavljivati aktivnosti iz muzeja te isječke iz dokumentarnih filmova.

[178] Kotler, Kotler, Kotler. (2008). 'Museum marketing and strategy', Jossey-Bass, San Francisco, str. 383-384.
[179] https://articles.themuseumscholar.org/2017/02/06/vol1no1gonzalez/ (Pristup: 22.06.2021.)

Također, ovaj bi kanal mogao poslužiti za edukaciju javnosti putem kratkih video uradaka gdje bi se objasnilo kako neki predmeti industrijske baštine funkcioniraju. Britanska organizacija za zaštitu kulturne baštine English Heritage ima svoj YouTube kanal kojeg prati 1,21 milijun ljudi.[180] Ova platforma predstavlja idealan način kako doprinijeti do novih posjetitelja.

Uz promociju putem društvenih mreža, putem web stranice muzeja moći će se naći sve ostale relevantne informacije. Informacije poput: cjenika, radnog vremena, cijene iznajmljivanja dvorana, zbirki, stalnog postava, povremenih izložbi i mnogih drugih stvari. Također muzej bi se mogao oglašavati putem velikih plakata diljem grada i države. Vizualni sadržaj je vrlo efikasan način privlačenja posjetitelja. Uz to, muzej bi trebao ostvariti suradnju s Turističkim zajednicama te ostalim organizacijama. Distribucija promotivnih materijala u turističkim zajednicama turistima također je jedan od načina promocije.[181]

Još jedan od popularnijih načina privlačenja posjetitelja je oglašavanje putem elektroničke pošte putem koje bi potencijalni posjetitelji dobivali nove informacije. Kotler navodi da postoje razni načini privlačenja posjetitelja, no također navodi da je većina njih previše neosobna, odnosno usmjereno je prema većem broju ljudi no ne i pojedincima.[182] Također, većina oblika promocije su financijski golem teret za muzeje, stoga je potrebno pažljivo pristupiti pojmu promocije. Tko su ciljane skupine muzeja, kako doprijeti do njih i koliko će to koštati vrlo je bitno za svaku organizaciju.

6.8. Analiza tržišta, konkurencija

Da bi se analiziralo pravo stanje prije početka svakog projekta bitno je napraviti SWOT analizu. SWOT analiza sastoji se od: Snaga, Slabosti, Prilika i Prijetnji. Koristi se kako bi se prepoznale glavne prednosti svake organizacije te služi kako bi se smanjila šansa za propast organizacije. Cilj je također shvatiti što nedostaje te ukloniti moguće opasnosti koje se ne bi na vrijeme prepoznale.[183]

[180] https://www.youtube.com/user/englishheritagefilm (Pristup: 14.06.2021.)
[181] Kotler, Kotler, Kotler. (2008). 'Museum marketing and strategy', Jossey-Bass, San Francisco, str. 385.
[182] Ibid. 384.
[183] https://www.mindtools.com/pages/article/newTMC_05.htm (Pristup: 16.06.2021.)

Snage:

1. Smještaj Nacionalnog muzeja industrijske baštine na novoj lokaciji

2. Dobra prometna povezanost s ostatkom grada i države

3. Blizina autocesta prema Sloveniji i ostatku Hrvatske

4. Mogućnost raznovrsnog programa

5. Moguća suradnja s brojnim udrugama, ustanovama, umjetnicima i pojedincima

6. Velike mogućnosti iskoristivosti fondova Europske unije

Slabosti:

1. Nedostatak financijskih sredstava

2. Udaljenost od centra grada Zagreba

Prilike:

1. Osnivanjem novog Nacionalnog muzeja industrijske baštine, grad Zagreb, ali i cijela država bi imali koristi

2. Plan uvođenja suvremenih IT tehnologija u budući stalni postav muzeja te suradnja s fakultetima koji obrazuju stručnjake u STEM području

3. Izmjena Zakona kako bi ovaj muzej dobio status matičnog muzeja koji bi dijelio s Tehničkim muzejom Nikola Tesla

4. Edukacija posjetitelja svih generacija kako zaštititi predmete i objekte industrijske baštine

Prijetnje:

1. Konkurencija od strane Tehničkog muzeja Nikola Tesla u Zagrebu

2. Nedovoljan interes javnosti

6.9. Opće informacije o muzeju

Kako bi cijeli koncept muzeja bio potpun, potrebno je također i predstaviti opće informacije o muzeju u vidu radnog vremena muzeja te cijena karata. Radno vrijeme kao i cijena karata vrlo su važan čimbenik svakog muzeja te su one bitne za posjetitelje. Visoka cijena karte može značiti gubitak prihoda jednako kao i nepovoljno radno vrijeme.

Radno vrijeme:

Ponedjeljak: ne radi

Utorak - Subota: od 10:00 do 20:00

Nedjelja: od 11:00 do 17:00

Blagdanom se radi po nedjeljnom radnom vremenu

Cjenik:

Odrasli: 30 kn

Učenici, studenti, umirovljenici: 15 kn

Djeca od 7 do 16 godina: 15 kn

Grupe od 10 i više osoba: 15 kn

Stručno vodstvo na hrvatskom jeziku: 100 kn

Stručno vodstvo na stranom jeziku (engleski, talijanski, njemački): 150 kn

* Djeci do 7 godina ulaz je besplatan

* Studenti STEM područja, muzeologije, povijesti, kulturne antropologije ostvaruju besplatan ulaz

7. ZAKLJUČAK

U ovom je radu predstavljen pojam baštine te njezina podjela. U radu je prikazano kako je baština jako složen pojam te vrlo oprezno treba pristupiti njenoj interpretaciji. Također, pojašnjena je podjela baštine na nematerijalnu kulturnu baštinu kao i na materijalnu kulturnu baštinu te je prikazano kako je ona vidljiviji dio kulturne baštine.

Uz to, analiziran je koncept industrijske baštine te problemi njezine klasifikacije i interpretacije. Problemi zaštite industrijske baštine nisu samo u lokalnom kontekstu nego, djelomično i na svjetskoj razini. Kako je navedeno, u radu se iznosi nekoliko primjera adaptacije i prenamjene industrijske baštine u Europi koja ima mnogo primjera industrijske baštine.

Industrijska baština predstavlja ne samo Europsko nego i svjetsko bogatstvo te ona pripada svima te ju adekvatno treba zaštititi. Analizom situacija u Belgiji i Ujedinjenom Kraljevstvu prikazane su nacionalne organizacije civilnog društva u službi zaštite svih vidova kulturne baštine. Dani su primjeri nekoliko muzeja kao primjeri dobrih praksi zaštite i obnove lokaliteta industrijske baštine. Prikazano je kako se takvi lokaliteti mogu obnoviti u muzeje ili interpretacijske centre kako bi služili javnosti.

Hrvatska je vrlo bogata industrijskom baštinom kako je prikazano u radu, no često je ona zanemarena. U radu je dano nekoliko primjera hrvatske industrijske baštine. Svakako najočitiji primjer njege industrijske baštine spada na Tehnički muzej Nikola Tesla. Uz njega, mnogo ostalih muzeja u Hrvatskoj također se brine o industrijskoj baštini. Željeznička industrijska baština vrlo je bitna za grad Zagreb, no i za ostale gradove koji je imaju mnogo. Danim primjerom Hrvatskog željezničkog muzeja vidljivo je kakav potencijal ovaj muzej ima. Prostori bivših tvornica predstavljaju neiscrpan izvor za prenamjenu lokaliteta industrijske baštine. Međutim kako je prikazano u radu, potencijala ima mnogo, no političke volje nema za zadovoljavajuću razinu kakva se traži da bi se ozbiljnije realizirali projekti obnove industrijske baštine.

Sukladno tome, u radu je predstavljen koncept novog planski građenog Nacionalnog muzeja industrijske baštine. Kao i kod svakog projekta, velik problem predstavljaju potrebna sredstva za

gradnju samog objekta, ali i ona za normalno funkcioniranje tog muzeja. Uz to, u konceptu je predstavljena i analizirana moguća lokacija muzeja koja ima svoje dobre i loše strane. Iskustva su pokazala da je arhitektura zgrade vrlo važan čimbenik u svakom projektu stoga se u radu idejnom programiranju pristupilo s oprezom kako bi ovaj muzej doista dobio priznanje kao relevantan muzej industrijske baštine. Stalni postav mora biti zanimljiv i poučan što je ovim projektom i ostvareno, dobio je elemente prema kojima su se obradili značajni segmenti industrijske baštine. Također, u radu je prikazano kako je suradnja između različitih organizacija vrlo važna za svaki uspješni projekt.

Namjera ovog rada bila je analizirati i predstaviti potencijale industrijske baštine u Hrvatskoj koje ima zaista mnogo. Nažalost, velik dio industrijske baštine već je uništen ili će tek to biti, no potrebno je zaštititi barem dio toga za buduće generacije. Pri čemu izložena ideja Nacionalnog muzeja industrijske baštine u tom kontekstu predstavlja početno nastojanje.

8. LITERATURA

8.1. Bibliografija

1. Andrijević, S., Bašić, S., i Tutek, I. (2005). 'Željeznica u prostornim planovima grada Zagreba', *Prostor*, 13(2(30)), str. 175-184. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/10725 (Pristup: 02.06.2021.)
2. Arčabić, G. (2007). 'Zagrebačka industrijska baština u Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske: pregled, stanje, potencijali', *Informatica museologica*, 38(1-2), str. 22-29. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/134654 (Pristup: 02.06.2021.)
3. Bortolotto, C. (2007). 'From objects to processes: UNESCO's intangible cultural heritage'. *Journal of Museum Ethnography*, (19), 21-33. http://www.jstor.org/stable/40793837 (Pristup: 18.05.2021.)
4. Bunijevac, H., i Štefanac, T. (2011). 'Stalna izložba Hrvatskoga željezničkog muzeja u Željezničkom kolodvoru Vinkovci', *Informatica museologica*, 42(1-4), str. 92-94. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/134283 (Pristup: 02.06.2021.)
5. Carek, R. (2004). 'Nematerijalna kulturna baština: UNESCO i njegova uloga', *Informatica museologica*, 35(3-4), str. 69-71. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/140322 (Pristup: 18.05.2021.)
6. Dubrović, E. (2011). 'Okrugli stol "Muzej torpeda - muzej industrijske baštine u Rijeci"', *Informatica museologica*, 42(1-4), str. 189-190. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/134347 (Pristup: 11.06.2021.)
7. Freivogel, Z. (2006). Into History Under Three Names: "Ramb III - Kiebitz - Galeb". *Warship International*, *43*(2), 169-182. http://www.jstor.org/stable/44893397 (Pristup: 09.06.2021.)
8. High, S. and Lewis, D. (2007) Corporate Wasteland: The Landscape and Memory of Deindustrialization. Ithaca, NY: Cornell University Press. U Xie, Feifan, P. (2015). 'Industrial heritage tourism', Channel View Publications Ltd
9. Howard, P. Heritage: Management, Interpretation, Identity. London: Continuum, 2003. Str. 6-7

10. Kotler, Kotler, Kotler. (2008). 'Museum marketing and strategy', Jossey-Bass, San Francisco
11. Levy, B.-H. (2007) American Vertigo: Traveling America in the Footsteps of Tocqueville. New York: Random House U Xie, Feifan, P. (2015). 'Industrial heritage tourism', Channel View Publications Ltd
12. Maroević, I. (1993). 'Uvod u muzeologiju', Zavod za informacijske studije, Zagreb, str. 86.
13. Maroević, I. (2002). 'Elementi za projektni program izgradnje muzeja', *Informatica museologica*, 33(3-4), str. 67-73. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/140502 (Pristup: 21.06.2021.)
14. Mesić, H. (2002). 'Molimo posjetitelje da ne diraju izloške', *Informatica museologica*, 33(3-4), str. 163-164. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/140519 (Pristup: 21.06.2021.)
15. Marohnić, D. (2007). 'Industria Humanitas est', *Informatica museologica*, 38(3-4), str. 164-165. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/134643 (Pristup: 02.06.2021.)
16. Matečić, I. (2016). 'SPECIFIČNOSTI PROCESA VREDNOVANJA MATERIJALNE KULTURNE BAŠTINE U TURIZMU', *Acta turistica*, 28(1), str. 73-100. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/161385 (Pristup: 18.05.2021.)
17. Mitchell, B. (1980) 'D. A. FARNIE. The English Cotton Industry and the World Market, 1815-1896. Oxford, England: Clarendon Press, 1979.
18. Paladino, Z. (2009). 'Zaštita zagrebačke industrijske baštine izradbom konzervatorskih elaborata Gradskoga zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu', *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 33/34(33/34), str. 147-172. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/93497 (Pristup: 02.06.2021.)
19. Porteous, J. D. "The Nature of the Company Town." *Transactions of the Institute of British Geographers*, no. 51, 1970, pp. 127–142. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/621766 (Pristup: 09.06.2021.)
20. Richards, G. Production and consumption of European cultural tourism, Annals of Tourism Research, 23 (2), 1996, 261-283. U Slunjski, R. (2017). 'Turističkogeografski pristup u valorizaciji kulturne baštine', *Podravina*, 16(31), str. 163-172. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/190710 (Pristup: 12.06.2021.)

21. Schofield, P. (1996) Cinematographic images of a city. Tourism Management 17 (5), 333–340. U Xie, Feifan, P. (2015). 'Industrial heritage tourism', Channel View Publications Ltd
22. Slunjski, R. (2017). 'Turističkogeografski pristup u valorizaciji kulturne baštine', *Podravina*, 16(31), str. 163-172. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/190710 (Pristup: 12.06.2021.)
23. Smokvina, M. (2002). 'Industrijska baština Tvornice torpeda u Rijeci : u povodu 150. obljetnice riječke Tvornice torpeda i procesa muzealizacije torpedne lansirne rampe', *Informatica museologica*, 33(3-4), str. 80-87. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/140504 (Pristup: 11.06.2021.)
24. Šošić, T.M. (2014). 'Pojam kulturne baštine – međunarodnopravni pogled', *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 51(4), str. 833-860. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/129107, (Pristup: 15.05.2021.)
25. Šepić, Lj. (2007). 'Tehničko nasljeđe 19. i 20. stoljeća kao dio gradskog identiteta Zagreba', *Informatica museologica*, 38(1-2), str. 30-32. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/134655 (Pristup: 02.06.2021.)
26. Timothy, D. J. Cultural Heritage and Tourism, 2011. U Slunjski, R. (2017). 'Turističkogeografski pristup u valorizaciji kulturne baštine', *Podravina*, 16(31), str. 163-172. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/190710 (Pristup: 12.06.2021.)
27. Xie, Feifan, P. (2015). 'Industrial heritage tourism', Channel View Publications Ltd, str. 31.
28. (2020). 'Povijest hrvatske industrije: Torpedo', *Kemija u industriji*, 69(7-8), str. 434-435. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/242018 (Pristup: 09.06.2021.)
29. (2020). 'Povijest hrvatske industrije: Pamučna industrija Duga Resa, poduzeće za proizvodnju tekstila i odjeće u Dugoj Resi', *Kemija u industriji*, 69(3-4), str. 225-226. Preuzeto s: https://hrcak.srce.hr/236737 (Pristup: 09.06.2021.)

8.2. Popis mrežnih izvora

1. http://www.emz.hr/Zbirke/Dokumentacija (Pristup: 14.06.2021.)
2. http://ppmhp.hr/preservation-of-the-maritime-heritage-of-the-north-adriatic/ (Pristup: 14.06.2021.)
3. https://tmnt.hr/hr-hr/info/zaposlenici (Pristup: 14.06.2021.)
4. https://www.zakon.hr/z/302/Zakon-o-muzejima (Pristup: 14.06.2021.)
5. https://www.mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/Posjecenost_hr_muzeja_2018.pdf (Pristup: 16.06.2021.)
6. https://tehnika.lzmk.hr/pamucna-industrija-duga-resa-duga-resa/ (Pristup: 09.06.2021.)
7. http://vmki.gmk.hr/Leksikon/Predmet/139 (Pristup: 09.06.2021.)
8. https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-3780 (Pristup: 11.06.2021.)
9. https://www.muzej-rijeka.hr/zbirke/rijecki-torpedo/ (Pristup: 11.06.2021.)
10. http://www.kvarner.hr/kultura/english/industrial.html (Pristup: 11.06.2021.)
11. https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-1530 (Pristup: 02.06.2021.)
12. https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-1540 (Pristup: 02.06.2021.)
13. https://rijeka2020.eu/o-epk-projektu/obnova-zgrada/brod-galeb/ (Pristup: 09.06.2021.)
14. http://www.jstor.org/stable/44893397 (Pristup: 09.06.2021.)
15. https://rijeka2020.eu/o-epk-projektu/obnova-zgrada/brod-galeb/ (Pristup: 09.06.2021.)
16. https://www.tate.org.uk/about-us/history-tate/history-tate-modern (Pristup: 12.06.2021.)
17. http://www.centralemontemartini.org/en/infopage/power-plant (Pristup: 12.06.2021.)
18. https://www.britannica.com/topic/material-culture (Pristup: 18.05.2021.)
19. https://www.youtube.com/user/englishheritagefilm (Pristup: 14.06.2021.)
20. https://www.mindtools.com/pages/article/newTMC_05.htm (Pristup: 16.06.2021.)
21. https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=6230 (Pristup: 15.05.2021.)
22. https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27357 (Pristup: 02.06.2021.)
23. https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=60655 (Pristup: 02.06.2021.)
24. https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27535 (Pristup: 11.06.2021.)
25. https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=60650 (Pristup: 08.06.2021.)
26. https://www.merriam-webster.com/dictionary/technology (Pristup: 02.06.2021.)

27. http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/illicit-trafficking-of-cultural-property/unesco-database-of-national-cultural-heritage-laws/frequently-asked-questions/definition-of-the-cultural-heritage/ (Pristup: 15.05.2021.)
28. https://www.usgs.gov/special-topic/water-science-school/science/how-much-water-there-earth?qt-science_center_objects=0#qt-science_center_objects (Pristup: 15.05.2021.)
29. https://www.icomos.org/18thapril/2006/nizhny-tagil-charter-e.pdf (Pristup: 11.06.2021.)
30. https://ticcih.org/about/charter/taipei-declaration-for-asian-industrial-heritage/ (Pristup: 11.06.2021.)
31. https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-6713 (Pristup: 02.06.2021.)
32. http://www.mgz.hr/hr/o-muzeju/opci-podaci/ (Pristup: 09.06.2021.)
33. http://www.mgz.hr/hr/zbirke/zbirke-fotografija,90.html (Pristup: 09.06.2021.)
34. http://www.mgz.hr/hr/zbirke/zbirka-stare-ambalaze-dr-ante-rodina,99.html (Pristup: 09.06.2021.)
35. http://www.mgz.hr/hr/zbirke/zbirka-mehani%c4%8dkih-glazbenih-automata-ivana-gerersdorfera,97.html (Pristup: 09.06.2021.)
36. https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/izdavacka-djelatnost/hrvatska-nematerijalna-kulturna-bastina-na-unesco-ovim-listama-19524/19524 (Pristup: 18.05.2021.)
37. https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/nepokretna-kulturna-bastina/369 (Pristup: 18.05.2021.)
38. https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/vrste-kulturne-bastine/19897 (Pristup: 18.05.2021.)
39. https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%2023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme) (Pristup: 15.05.2021.)
40. https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/nepokretna-kulturna-bastina/nepokretna-kulturna-dobra-upisana-na-unesco-ovu-listu-svjetske-bastine/7244 (Pristup: 18.05.2021.)
41. https://www.sabor.hr/hr/prijedlog-zakona-o-potvrdivanju-okvirne-konvencije-o-vrijednosti-kulturne-bastine-za-drustvo-s (Pristup: 15.05.2021.)

42. https://whc.unesco.org/en/conventiontext/ (Pristup: 15.05.2021.)

43. https://whc.unesco.org/en/list/1344 (Pristup: 13.06.2021.)
44. https://whc.unesco.org/archive/ind-study01.pdf (Pristup: 02.06.2021.)
45. https://whc.unesco.org/en/list/785/ (Pristup: 02.06.2021.)
46. https://whc.unesco.org/en/list/?& (Pristup: 18.05.2021.)
47. http://faculty.smu.edu/bwheeler/Joan_of_Arc/OLR/03_PierreNora_LieuxdeMemoire.pdf (Pristup: 18.05.2021.)

48. https://ich.unesco.org/en/convention (Pristup: 18.05.2021.)
49. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/full/2005_06_5_47.html (Pristup: 18.05.2021.)

50. http://www.libellarium.org/index.php/libellarium/article/view/300/437 (Pristup: 02.06.2021.)
51. https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara (Pristup: 11.06.2021.)

52. http://gliptoteka.hazu.hr/hr/o-muzeju/#povijest (Pristup: 12.06.2021.)
53. https://www.nationaltrust.org.uk/lists/our-history-1884-1945 (Pristup: 14.06.2021.)
54. https://www.nationaltrust.org.uk/features/for-everyone-for-ever-our-strategy-to-2025 (Pristup: 14.06.2021.)
55. https://www.nationaltrust.org.uk/quarry-bank/features/the-mill-at-quarry-bank (Pristup: 14.06.2021.)
56. https://www.nationaltrust.org.uk/quarry-bank/features/the-quarry-bank-project-2014-2019 (Pristup: 14.06.2021.)
57. https://www.english-heritage.org.uk/about-us/our-history/ (Pristup: 14.06.2021.)

58. https://www.english-heritage.org.uk/about-us/our-places/ (Pristup: 14.06.2021.)
59. https://www.english-heritage.org.uk/about-us/our-priorities/ (Pristup: 14.06.2021.)
60. https://www.english-heritage.org.uk/about-us/our-priorities/ (Pristup: 14.06.2021.)
61. https://www.blegnymine.be/en/little-bit-history (Pristup: 13.06.2021.)
62. https://www.erih.net/i-want-to-go-there/site/museum-of-industry (Pristup: 13.06.2021.)

63. https://www.erih.net/i-want-to-go-there/site/museum-of-industry (Pristup: 13.06.2021.)
64. https://www.industriemuseum.be/en/events/about-people-and-machinery (Pristup: 13.06.2021.)
65. https://www.industriemuseum.be/en/events/alexander-dumarey-cathedrals-of-industry (Pristup: 13.06.2021.)
66. https://tmnt.hr/hr-hr/info/povijest (Pristup: 08.06.2021.)
67. https://hvm.mdc.hr/tehnicki-muzej,800:ZAG/hr/info/ (Pristup: 08.06.2021.)
68. https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-2133 (Pristup: 08.06.2021.)
69. http://www.propisi.hr/print.php?id=6107 (Pristup: 08.06.2021.)
70. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_02_16_338.html (Pristup: 08.06.2021.)
71. https://tmnt.hr/hr-hr/knjiznica (Pristup: 08.06.2021.)
72. https://www.hztk.hr/tehnicki-muzej-u-zagrebu.aspx (Pristup: 08.06.2021.)
73. https://tmnt.hr/hr-hr/zbirke (Pristup: 08.06.2021.)
74. https://tmnt.hr/hr-hr/stalni-postav (Pristup: 08.06.2021.)
75. https://muzej.hzinfra.hr/?page_id=77 (Pristup: 02.06.2021.)
76. https://muzej.hzinfra.hr/?page_id=79 (Pristup: 02.06.2021.)
77. https://muzej.hzinfra.hr/?page_id=46 (Pristup: 02.06.2021.)
78. https://muzej.hzinfra.hr/?page_id=54 (Pristup: 02.06.2021.)
79. https://muzej.hzinfra.hr/?page_id=73 (Pristup: 08.06.2021.)
80. http://www.casopis-gradjevinar.hr/assets/Uploads/JCE_67_2015_4_8_Industrijska2.pdf (Pristup: 08.06.2021.)
81. https://articles.themuseumscholar.org/2017/02/06/vol1no1gonzalez/ (Pristup: 22.06.2021.)
82. https://www.morh.hr/uvod-vba/ (Pristup: 22.06.2021.)
83. http://www.osrh.hr/Data/HTML/HR/GLAVNA/DOGA%C4%90ANJA/20140911_MIG-21_predan_Udruzi_dragovoljaca_i_veterana_Domovinskog_rata/MIG-21_predan_Udruzi_dragovoljaca_i_veterana_Domovinskog_rata_HR.htm (Pristup: 22.06.2021.)
84. https://tmnt.hr/zbirka?id=756 (Pristup: 22.06.2021.)

85. https://articles.themuseumscholar.org/2017/02/06/vol1no1gonzalez/ (Pristup: 22.06.2021.)
86. https://www.hsmuzej.hr/hr/sadrzaj/o-muzeju/opce-informacije (Pristup: 09.07.2021.)
87. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2007_05_5_68.html (Pristup: 10.07.2021.)
88. https://en.unesco.org/node/336781 (Pristup: 10.07.2021.)

8.3.Popis slika

1. Slika 1: National Trust logo

https://cached.imagescaler.hbpl.co.uk/resize/scaleWidth/1180/cached.offlinehbpl.hbpl.co.uk/news/NST/NT-logo-02-20180327120653929.jpg (Pristup: 12.07.2021.)

2. Slika 2: Povijesno selo West Wycombe

https://nt.global.ssl.fastly.net/images/1431778483735-img2407.jpg&crop=16:7 (Pristup: 12.07.2021.)

3. Slika 3: Quarry Bank Mill

https://eu-assets.simpleview-europe.com/chester/imageresizer/?image=%2Fdmsimgs%2FIMG_0195_-_Copy_1232339724.JPG&action=ProductDetail (Pristup: 12.07.2021.)

4. Slika 4: English Heritage logo

https://www.google.hr/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.english-heritage.org.uk%2F&psig=AOvVaw0WVdRyWSVpeokH9jdQo-6R&ust=1626182206794000&source=images&cd=vfe&ved=0CAoQjRxqFwoTCKDAmPnO3fECFQAAAAAdAAAAABAU (Pristup: 12.07.2021.)

5. Slika 5: Historique Lobbes-Thuin tramvaji

https://cdn.wbtourisme.be/sites/default/files/styles/ifttt/public/DSC_2274b.jpg?itok=6kYCGYtD (Pristup: 12.07.2021.)

6. Slika 6: Politička karta Belgije

https://i.pinimg.com/originals/36/03/ed/3603ed03f7475623a5361bc9bbeb0756.gif (Pristup: 12.07.2021.)

7. Slika 7: Blegny rudnik

https://www.liegetourisme.be/medias/images/prestataires/multitailles/640x480_photo-DEC-ALD1G00P20001-OTHA000222LNU.jpg (Pristup: 12.07.2021.)

8. Slika 8: Muzej industrije Ghent

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/28/Lieven_Bauwens_en_de_Mule_Jenny.jpg (Pristup: 12.07.2021.)

9. Slika 9: Tehnički muzej Nikola Tesla

https://tehnika.lzmk.hr/wp-content/uploads/2019/05/HTE4_0002.jpg (Pristup: 12.07.2021.)

10. Slika 10: Unutrašnjost muzeja

https://tehnika.lzmk.hr/wp-content/uploads/2019/05/HTE4_0005.jpg (Pristup: 12.07.2021.)

11. Slika 11: Stalna izložba „Životopis vinkovačkoga prometnog čvorišta, Željeznički kolodvor Vinkovci“

https://muzej.hzinfra.hr/wp-content/uploads/2018/09/VCI-stalna-izlozba-03.jpg (Pristup: 12.07.2021.)

12. Slika 12: „Željeznička kolonija“

http://www1.zagreb.hr/zagreb/galerijakd.nsf/0/C5B9DE65B651E2B8C1257F3E0048F653/$File/244zeljeznicarska.jpg?OpenElement (Pristup: 12.07.2021.)

13. Slika 13: TŽV Gredelj

https://static.jutarnji.hr/images/slike/2021/03/04/10337977.jpg (Pristup: 12.07.2021.)

14. Slika 15: Željezničko skladište IIIb

https://rijekaheritage.org/uploads/19/SKL_IIIB_3.png (Pristup: 12.07.2021.)

15. Slika 14: Željeznička okretaljka u Rijeci

https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/download/file.php?id=4948 (Pristup: 12.07.2021.)

16. Slika 16: Brod Galeb

https://karlovacki.hr/wp-content/uploads/2020/03/galeb-brod.jpg (Pristup: 12.07.2021.)

17. Slika 17: Brod Galeb u Rijeci

https://www.novilist.hr/wp-content/uploads/2020/05/EPPUR-SI-MUOVE-Galeb-opet-zaplovio-nekadasnji-Titov-brod-otegljen-u-Kraljevicu-scaled.jpg (Pristup: 12.07.2021.)

18. Slika 18: Zbirka stare ambalaže dr. Ante Rodina

https://lh3.googleusercontent.com/proxy/wEIk1_l9d9G02owvjBPWDGGlIaVeKvJfTaO3niZKNlYfUx8PJxVHo7Cxfm4rJR84WZD15fZnG-UsQwdMQmsMDEnRKgnLqwmeE7Zu66NJj4L6RxEB357AX1PsSx_I-RbogrNHWkRiDtVzFwI1XaxgwZn8Bes4KYfAYpZkQGK2cVmpPcu5s26wUrCjfjMa8lYYry7_ynG1eY_ewgh3ouOOgMs4CxLm3QPiyks_DEKKSSgQ6w (Pristup: 12.07.2021.)

19. Slika 19: Lansirna stanica torpeda

https://lh3.googleusercontent.com/proxy/mvB0FJeBBvuHDXNG-T52JZQ-Mj-jT5aqsnR30wVmg9_pcysvulNaE14fqPxdNqF__Ob-Cnqa_IRtmUVfvF6oPNhAx2jNOF-eT700X0GfOGrD27KFx5PdThOBnDmptRCjXu8vRBJn71-E0meHzX3WaN3lGSOSgRoGJJknMRQQ (Pristup: 12.07.2021.)

20. Slika 20: Pamučna industrija Duga Resa

https://lh3.googleusercontent.com/proxy/jU0waVZ_vXfjmsMh-HyMjt1H_XT9vONf3_VIkVTYLR8BFDKlnbT2-mkaXVcGQe5sQ_ns-ivFc98Sn5NSzjaqCKE3aoXSoFrA7N6eyWBkUIWGTVwjgd2UUTRsaBs-wZqItYYYVQHJqBuXYwAsSdYbbupT9hMSzRap9Z1PHA (Pristup: 12.07.2021.)

SAŽETAK

Ovim diplomskim radom predstavljen je pojam baštine te što sve ulazi u nju. Prikazana je podjela kulturne baštine te kako ona utječe na naše poimanje kulture. U radu je predstavljen pojam industrijske baštine, zaštita te baštine te oblici interpretacije i prenamjene koja se događa u svijetu.

Također, naglasak nije samo na industrijskoj baštini Hrvatske nego i Europe koja je također bogata istom. Predstavljanjem hrvatske industrijske baštine uočeno je kako ona ima velikih potencijala za budućnost.

U sklopu diplomskog rada osmišljen je idejni projekt Nacionalnog muzeja industrijske baštine koji bi se nalazio u Zagrebu. Cilj muzeja je postati središnjim mjesto zaštite, sakupljanja i interpretacije industrijske baštine u Hrvatskoj. Cilj muzeja bio bi posjetitelje upoznati s bogatstvom industrijske baštine te zašto je ona važna za sadašnjost, ali i budućnost. Nakana je da s uspješnošću ovog projekta javnost prepozna važnost ne samo industrijske, nego i ostalih vidova baštine kako bi se stvorila mjesta gdje bi ljudi mogli učiti o društvu. Time bi se mogla razmjenjivati razna iskustva, ideje te znanje.

Ključne riječi: kultura, industrijska baština, muzej, kulturna baština, industrija

SUMMARY

This thesis presents the concept of heritage and what goes into it. The division of cultural heritage and how it affects our understanding of culture is also presented. The paper presents the concept of industrial heritage, protection of that heritage and forms of interpretation and conversion that occurs in the world.

Also, the emphasis is not only on the industrial heritage of Croatia but also Europe, which is also rich in it. The presentation of the Croatian industrial heritage showed that it has great potential for the future.

As part of the masters thesis, the conceptual design of the National Museum of Industrial Heritage was designed, which would be located in Zagreb. The aim of the museum is to become a central place for the protection, collection and interpretation of industrial heritage in Croatia. The aim of the museum would be to acquaint visitors with the richness of industrial heritage and why it is important for the present and the future. The intention is that with the success of this project, the public recognizes the importance of not only industrial but also other forms of heritage in order to create places where people can learn about society. This could exchange various experiences, ideas and knowledge.

Key words: culture, industrial heritage, museum, cultural heritage, industry